

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 29 ● ΜΑΪΟΣ 1980 ● ΙΓΙΑΡ 5740

נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי

«Λύχνος εἰς τοὺς πόδας μου εἶναι ὁ λόγος σου, καὶ φῶς εἰς
τάς τρίβους μου», (Ψαλ. 119:105).

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΒΡΑΪΣΜΟΣ

Σ' ΑΛΛΕΣ σελίδες δημοσιεύεται μία πολύ ενδιαφέρουσα έξομολόγηση του γνωστού Γάλλου συγγραφέως, Έβραϊου τό θρήσκευμα, Edmond Fleg, μέ τίτλο «Γιατί είμαι Έβραϊος».

ΕΙΜΑΣΤΕ βέβαιοι ότι όσοι διαβάσουν αυτό τό κείμενο θά συγκινηθοῦν μέ τίς ιδέες, τίς βαθύτατα ανθρώπινες αντιδράσεις, τίς ένατενίσσεις καί τόν έθνικό καί θρησκευτικό προβληματισμό εκείνου πού υπογράφει τό κείμενο.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ, πιστεύουμε ότι αυτή ή «έκ βαθέων» έξομολόγησης του Fleg θά έντυπωσιάσει τούς Έλληνες άναγνώστες, άνεξάρτητα από τή θρησκεία τους, γιατί θά δοῦν άμέτρητες παραλλαγές καί σύμμετρες αντιμετώπισεις μέ τά πιστεύω του Έλληνισμού, σέ κάθε περίοδο τής ιστορίας πού τό ελληνικό Έθνος βρέθηκε κάτω από ξένο δυνάστη.

ΣΤΙΣ σελίδες τής έσωτερικής άγωνιώδους πορείας του Fleg πρós τόν Έβραϊσμό, ό κάθε Έλληνας θά νομίσει, πολλές φορές, ότι διαβάζει σελίδες ήρώων καί διανοουμένων του ελληνικού Πανθέου. Θά δῇ ότι οί καταδυναστευόμενοι, οί χωρίς πατρίδα, οί χωρίς μοίρα στόν ήλιο όλων τών φυλών, όταν στηρίζονται στό ιστορικό παρελθόν, στά θρησκευτικά πιστεύω καί στή βεβαιότητα τής άναστάσεως τής φυλής, έχουν πάντα τίς ίδιες σκέψεις, τά ίδια βιώματα, ακολουθοῦν τήν ίδια πορεία. Θά άντιληφθοῦν τήν όρθότητα — καί συνάμα τή βαρύτητα — τών λόγων του διαπρεπούς φιλοσόφου, Προέδρου τής Έλληνικής Δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσου, όταν διακήρυξε ότι:

«Έν πρώτοις δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ποτέ πώς είμαστε από τίς λίγες φυλές καί πάντως μία από τίς δυό ιστορικές φυλές, πού, ένώ ξπαιζαν πρωτεύοντα ρόλο στήν ιστορία, υπάρχουν άνέκαθεν μόνες. Οί Έβραϊοί καί οί Έλληνες. Δέν έχουμε όμοφύλους, όπως έχουν οί λαοί του άραβικού κόσμου, όπως έχουν οί Σκανδιναβοί, όπως έχουν οί Νοτιοαμερικανοί ή καί οί Άφρικανοί. Είμαστε μόνοι».

Θά άντιληφθοῦν πόσο παράλληλοι είναι οί δρόμοι του Έλληνισμού καί του Έβραϊσμοῦ.

Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ αυτός θά βοηθήσει όλους τούς καλοπροαίρετους, τούς τίμια σκεπτόμενους ανθρώπους όλων τών πλευρών καί τοποθετήσεων νά βγάλουν συμπεράσματα, πού δέν μπορεί παρά νά είναι έποικοδομητικά καί χρήσιμα. Για όλους τούς Έλληνες, όπου κι άν βρίσκεται ό καθένας, ό,τιδήποτε κι άν πιστεύη.

ΓΙΑΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΒΡΑΙΟΣ

Ο Edmond Fleg, (1874 - 1963) είναι ένας αντιπροσωπευτικός τύπος της ομάδας των σχεδόν αφομοιωθέντων Έβραίων ανθρώπων του πνεύματος που, εξαιτίας του Άντισημιτισμού, μεταπήδησαν στον Σιωνισμό και, μέσω αυτού, επιστρέψανε στις ρίζες τους, τον Έβραϊκό λαό και την παράδοση.

■ Παρόλον ότι η ζωή του Fleg και το συγγραφικό έργο του συνδέονται στενά με την Γαλλία, η οικογένειά του ήταν Άλσατικής καταγωγής και ο ίδιος γεννήθηκε στη Γενεύη. Ήλθε στο Παρίσι να σπουδάσει στη Σορβόνη και, όταν ξέσπασε η υπόθεση Ντρέϋφους, ανήκε σε έναν κύκλο νέων διανοουμένων. Από αντίδραση προς τον άκρατο Άντισημιτισμό που άρχισε, ο Fleg άκολούθησε αντίστροφη πορεία κι επέστρεψε στον Ιουδαϊσμό, που είχε εγκαταλείψει. Ένα μέρος της πορείας της επιστροφής του αποτελεί τό κείμενο που άκολουθεί, γραμμένο τό 1927.

■ Ο Fleg έγραψε ποίηση, θέατρο, μυθιστόρημα, ενώ παράλληλα υπήρξε θεατρικός κριτικός κι εξέδωσε λογοτεχνικές άνθολογίες. Συμπερασματικά, υπήρξε ένας τυπικός Γάλλος *Homme de Lettres*! Γενικά, όμως, τά θέματά του συνδέονται στενά με την ιστορία και τη μοίρα του Έβραίου. Όλο τό έργο του Fleg περιστρέφεται γύρω από την ένταση μεταξύ της βαθειάς προσηλώσεώς του στο Δυτικό πολιτισμό και τη Γαλλία και στην έσωτερική φωνή της θείας έπιτακτικής έλξεως στο «Άνατολίτικο» της Έβραϊκής του ψυχής.

■ Κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ο Fleg, ο οποίος δέν ήταν άκόμη Γάλλος υπήκοος, κατετάγη στη Λεγεώνα των Ξένων γιά νά πολεμήσει υπέρ της χώρας που τον υιοθέτησε. Τοϋ άπονεμήθηκε ο Πολεμικός Σταυρός και

Προτομή του Edmond Fleg. έργο της Chana Orloff, (1921).

αργότερα, τό 1937, τιμήθηκε άναγνωριζόμενος άξιωματοϋχος της Λεγεώνας της Τιμής. Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος του κόστισε τη μεγαλύτερη προσωπική πικρία, καθόσον και οι δύο υιοί του σκοτώθηκαν, μαχόμενοι υπέρ της Γαλλίας.

Τό άρθρο που άκολουθεί σέ μετάφραση, είναι από την άνθολογία του Ραββίνου Δρ. Arthur Hertzberg: «*The Zionist Idea - A Historical Analysis and Reader*», Atheneum, Νέα Υόρκη, 1975.

ΓΙΑΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΒΡΑΙΟΣ

■ Διάφοροι άνθρωποι με ρωτούν γιατί είμαι Έβραϊος. Προς εσένα, μικρέ αγέννητε έγγονέ μου, θέλω να δώσω μία απάντηση.

Πότε θα μεγαλώσεις αρκετά για να με ακούσεις; Ό μεγάλος μου γιός είναι δεκαεννιά έτών, ο μικρότερος δεκατεσσάρων. Πότε θα γεννηθείς; Ίσως, σέ δέκα, ίσως σέ δεκαπέντε χρόνια. Πότε θα διαβάσεις αυτά που γράφω; Τό 1950 ή περίπου τότε; Τό 1960; Θα διαβάζει, άραγε, κανένας τό 1960; Πώς θα είναι τότε ο κόσμος; Η μηχανή θα έχει εξοντώσει τότε την ψυχή; Ο έγκέφαλος θα έχει δημιουργήσει για τόν έαυτό του ένα καινούργιο σύμπαν; Τά προβλήματα που σήμερα μέ άπασχολούν θα σημαίνουν τίποτε για σένα; Θα υπάρχουν άκόμη Έβραϊοι;

Πιστεύω πώς θα υπάρχουν. Επέζησαν από τούς Φαραώ, τόν Ναβουχοδονόσωρα, τόν Κωνσταντίνο, τόν Μωάμεθ, τήν Ίερά Έξέταση και τόν άφομοιωτισμό· θα γνωρίζουν πώς να έπιζήσουν από τό αυτόκίνητο.

Αλλά εσύ θα αισθάνεσαι, παιδί μου, Έβραϊος; Οι άνθρωποι μου λένε: «Είσαι Έβραϊος, διότι γεννήθηκες Έβραϊος» ούτε τό θέλησες ούτε μπορείς να τό άλλάξεις». Θα σέ ικανοποιούσε αυτή ή εξέγνιση εάν, παρότι γεννημένος, δέν θα αισθανόσουν πλέον σάν ένας Έβραϊος;

Όταν ήμουν αίκοσι έτών αίσθάνθηκα κι εγώ πώς ούτε άνηκα, ούτε άποτελοΰσα τμήμα του Ίσραήλ· είχα πεισθεί ότι ο Ίσραήλ θα εξέφανιζόταν και ότι, σέ διάστημα με είκοσι χρόνων, ο κόσμος δέν θα μιλούσε πλέον γι' αυτόν. Τά είκοσι χρόνια πέρασαν και άλλα δώδεκα, και εγώ ξανάγινα Έβραϊος, τόσο φανερά, ώστε μέ έρωτούν: «Γιατί είσαι Έβραϊος;».

Αυτό που συνέβη μ' έμένα, παιδί μου, μπορεί να συμβεί και μέ σένα. Εάν πιστέψεις ότι ή φλόγα του Ίσραήλ έσβυσε μέσα σου, να καιροφυλακτείς και να περιμένεις κάποια μέρα θα άνάψει πάλι. Αυτή είναι μία πολύ παλιά ιστορία, που επαναλαμβάνεται σέ κάθε γενιά: Χίλιες φορές, φάνηκε, ότι ο Ίσραήλ πρέπει να άποθάνει και χίλιες φορές ξαναγεννήθηκε. Θέλω να σου πω πώς πέθανε και πώς ξαναγεννήθηκε μέσα μου ώστε, άν πεθάνει μέσα σου, κι εσύ, μέ τή σειρά σου, να αισθανθείς τήν άναγέννησή του.

Έτσι, θα έχω φέρει τόν Ίσραήλ μέσα σου, και εσύ θα τό φέρεις σέ άλλους, άν τό θελήσεις και τό επιδιώξεις. Τότε, και οι δυό μας, μέ τόν δικό μας τρόπο, θα έχουμε διαφυλάξει και μεταβιβάσει παραπέρα τήν θεία έντολή:

«Και οι λόγοι μου αυτοί άς χαραχθούν εις τήν καρδίαν σου και εις τήν ψυχή σου· και θα προσδέσης αυτούς ως σύμβολον εις τήν χείρα σου, και θα είναι ως προμετωπίς μεταξύ τών όφθαλμών σου. Και θα τούς διδάξης εις τά τέκνα σου». (1)

Από τήν άρχή τής υπόθέσεως Ντρέϋφους μου παρουσιάσθηκε τό Έβραϊκό πρόβλημα σάν μία πραγματικότητα· τώρα μου φαίνεται τραγικό:

■ **Τι είναι ο Ίουδαισμός;** «Ένας κίνδυνος», λένε, «για τήν κοινωνία στήν όποιαν άνήκεις. Τι κίνδυνος;... Άλλά πρώτα, είμαι άκόμη ένας Έβραϊος;... Έχω έγκαταλείψει τήν Έβραϊκή θρησκεία... Έν πάση περιπτώσει, είσαι Έβραϊος;... Πώς;... Γιατί;... Τί· θα έπρεπε να κάνω;... Πρέπει να σκοτωθώ έπειδή είμαι Έβραϊος;».

Υπήρξαν στιγμές που αισθάνθηκα φθόνο για τήν άκλόνητη και στενή πίστη τών προγόνων μου. Μαντρωμένοι μέσα στά γκέττο από τήν καταφρόνηση και τό μίσος, έκείνοι, τουλάχιστον, γνώριζαν τό γιατί. Έγώ, όμως, δέν γνώριζα τίποτε. Πώς θα μπορούσα να μάθω;

Σχετικά μέ τό Ίσραήλ ήμουν τελείως άμαθής. Μετάνωσα για όλα τά χρόνια που πέρασα μελώντας φιλοσοφία, Γερμανική λογοτεχνία και συγκριτική φιλολογία. Θα έπρεπε να είχα μελετήσει Έβραϊκά, να είχα σπουδάσει τή φυλή μου, τίς ρίζες της, τά πιστεύω της, τό ρόλο της στήν ιστορία, τή θέση της μεταξύ τών ανθρώπινων

όμάδων· θα έπρεπε να είχα προσκολληθεί, μέσω τής φυλής μου σέ κάτι που θα άντιπροσώπευε και που θα ήταν ο έαυτός μου και να συνέχιζα μέσω αυτής, κάτι που άλλοι νωρίτερα θα είχαν άρχίσει και που άλλοι, μετά από μένα, θα συνέχιζαν.

Και είπα μέ τόν έαυτό μου, πώς άν είχα χρησιμοποιήσει τή ζωή μου διαφορετικά, εάν είχα άφιερωθεί σέ κάποια άλλη μελέτη, εάν άργότερα δημιουργούσα μία οικογένεια χωρίς να είναι σέ θέση να κληροδοτήσω στά παιδιά μου κάποιο πατρογονικό ίδανικό, θα αισθανόμουν για πάντα μία άφανή τύψη, τό άσαφές συναίσθημα ότι άπέτυχα στό καθήκον. Και θυμήθηκα τόν πεθαμένο πατέρα μου και κατέκρινα τόν έαυτό μου που δέν είχα κατανοήσει τήν Έβραϊκή εκείνη σοφία, περί τής όποίας μου μιλούσε και ή όποια ζούσε μέσα του - χωρίς να βρίσκει πλέον, από δικό μου σφάλμα, τίποτε τό κοινό ανάμεσα στό παρελθόν του Ίσραήλ και στή δική μου κενή ψυχή.

Τότε ήταν που για πρώτη φορά άκουσα περί **Σιωνισμού**. Δέν μπορείς να φαντασθείς, παιδί μου, τί πηγή φωτός που ήταν! Θυμήσου ότι κατά τήν περίοδο περί τής όποίας γράφω, αυτή ή λέξη Σιωνισμός, δέν είχε ποτέ συζητηθεί παρουσία μου. Οι Άντισιμηίτες κατηγορούσαν τούς Έβραϊούς ότι άποτελοΰν ένα έθνος μέσα στά έθνη· αλλά οι Έβραϊοι, ή τουλάχιστον έκείνοι μέ τούς όποιους συνδεόμουν, τό ήρνούντο. Και να τώρα οι Έβραϊοι διακήρυσσαν: «Είμαστε ένας λαός σάν τούς άλλους λαούς· έχουμε μία πατρίδα όπως έχουν και οι άλλοι λαοί. Δώστε μας πίσω τήν πατρίδα μας».

Έκανα έρευνες· άποδείχτηκε ότι, οι ρίζες τής Ιδέας του Σιωνισμού, πάνε βαθειά πίσω στίς μέρες τών αρχαίων προφητών· ή Βίβλος υποσχέθηκε στούς διεσπαρμένους Έβραϊούς πώς θα επιστρέψουν στήν Άγία Γη. Σέ όλη τή διάρκεια του Μεσαίωνα μόνον ή πίστη σ' αυτή τήν υπόσχεση τούς κράτησε ζωντανούς· τό δέκατο όγδοο και τό δέκατο ένατο αιώνα μεγάλα πνεύματα σάν τόν Maurice de Saxe, τόν Πρίγκιπα de Ligne, τόν Ναπολέοντα, συνέλαβαν άμυδρά τά φιλανθρωπικά, πολιτικά, οικονομικά, θρησκευτικά και ήθικά πλεονεκτήματα που θα πρόσφερε ή έγκατάσταση τών Έβραίων στήν Παλαι-

στίνη' από τό 1873 ιδρύθηκαν εκεί άποικισμοί πού άναπτύσσονται' καί, τώρα, ένας καινούργιος άπόστολος, ό Θεόδωρος Έρτσελ, καλούσε τούς Έβραίους όλου του κόσμου νά ιδρύσουν τό Έβραϊκό Κράτος.

Αυτή, λοιπόν, ήταν ή λύση πού άποζητούσα; Έξηγούσε τόσα πολλά πράγματα. Έφόσον, οί Έβραίοι άποτελούσαν, πράγματι, ένα ξεχωριστό έθνος, άρχίζει νά κατανοεί κάποιος γιατί, άκόμη καί όταν έχουν πάψει νά άσκούν τή θρησκεία τους, θεωρούνται Έβραίοι' καί γιατί ένα έθνος πού τούς δέχθηκε στους κόλπους του μπορεί νά τούς κατηγορεί ότι δέν ήταν πάντοτε πιστοί πρós τά έθνικά τους συμφέροντα (2). Τότε, μέ συγκίνησε ή ιδέα του Σιωνισμού μέ τό μεγαλείο της; Θαύμαζα σ' αυτούς τούς Έβραίους, κι έπιθυμούσα νά μπορούσα νά θαυμάσω καί στόν έαυτό μου, αυτή τήν άκλόνητη πίστη γιά τά προγονικά χώματα, πού έπιζούσε άκόμη μετά δύο χιλιάδες χρόνια, καί συντηράχθηκε από τή συγκίνηση καθώς ό-ραματίσθηκα τήν πανοικουμηνική έξοδο πού θά τούς έφερνε, από τίς ποικίλες έξορίες τους, πίσω στήν πατρίδα, πρós τήν ένότητα πού εί-χαν άνακτήσει ξανά.

Τό τρίτο Σιωνιστικό Συνέδριο (3) επρόκειτο ν' άρχίσει στή Βασιλεία της Έλβετίας. Αποφάσισα νά τό παρακολουθήσω. Η γνώση της Γερμανικής μου έδωσε τή δυνατότητα νά παρακολουθήσω άρκετά Ι-κανοποιητικά όλες τίς συζητήσεις.

Άκουσα μέ προσοχή τά πάντα' μέ άκόμη μεγαλύτερο ένδιαφέρον παρατηρούσα τριγύρω μου. Τί τεράστιες Έβραϊκές αντίθέσεις! Ένας χλωμός Πολωνός μέ αδύνατα καί προεξέχοντα τά κόκκαλα του προσώπου, ένας Γερμανός μέ ματογυάλια, ένας Ρώσος μέ μορφή άγγέλου, ένας γενειοφόρος Πέρσης, ένας φρεσκοξυρισμένος Αμερικάνος, ένας Αιγύπτιος μέ φέσι καί, πió πέρα, εκείνο τό μαύρο, όσο καί έπιβλητικό φάσμα, μέ τό γούνινο καπέλο του καί τίς ώχρές καί κατασάρες μπουκλες πού κρέμονταν από τούς κροτάφους του. Καί, παρουσία όλων αυτών των παρξένων προσώπων συνέβη τό μοιραίο: αίσθάνθηκα τόν έαυτό μου Έβραίο, παρά πολύ Έβραίο, όπως επίσης πολύ Γάλλο, ένας Γάλλος από τή Γενεύη, έν πάση περιπτώσει, Γάλλος.

Τότε, κατάλαβα πολύ καλά πώς τό Σιωνιστικό πρόγραμμα δέν συνε-

«Ο Ιακώβ εύλογεί τούς γιούς του Ιωσήφ» — έλαιογραφία του Rembrandt, 1656.

πάγεται, μέ κανέναν τρόπο, τήν έπιστροφή όλων των Έβραίων στήν Παλαιστίνη - κάτι, αριθμητικώς, άκατόρθωτο: ή Έβραϊκή έστία είναι μόνο γιά εκείνους τούς Έβραίους πού αίσθάνονται ότι δέν έχουν καμιά άλλη. Τώρα ήμουν, από τήν πλευρά της μητέρας μου, ένας Γάλλος καί, ή καρδιά καί ό νοός μου ήταν πάντοτε έστραμμένα πρós τή Γαλλία. Στήν άρχή, όταν ήμουν μικρός, υπήρχε ή εύγνωμοσύνη των γονέων μου, σάν Έβραίων, άπέναντι αυτής της χώρας: κατόπιν, ήλθαν οί φιλολογικές φιλοδοξίες μου, έπειτα ή μακρόχρονη διαμονή μου στό Παρίσι μέ τούς συμφοιτητές μου, ή συντροφιά καί ή φιλία των οποίων μέ βοήθησαν νά γίνω αυτός πού είμαι' καί, τέλος, ήλθε τό δράμα Ντρεύφους, πού υπήρξε γιά έμένα ένα άγχος μέσα σέ μιá Γαλλία γεμάτη άγωνία. Στίς σκέψεις μου δέν μπορούσα νά διαχωρίσω τή μικρή μου πατρίδα, Γενεύη, από εκείνη τή μεγάλη πνευματική πατρίδα, στήν οποία άκόμη καί ή Γενεύη, από πολλές άπόψεις, ανήκει. Όταν, συνεπώς, έγκατέλειπα τό ντιλιπταντικό έγώ μου καί προσπάθησα νά άνακαλύψω βαθειά μέσα μου κάποια παράδοση, άνακάλυψα, πió Ισχυρό καί περισσότερο συνειδητοποιημένο από τό Έβραϊκό ένστικτο πού μόλις άρχισε νά ξυπνά μέσα μου, τήν Γαλλική παράδοση, ζυμωμένη μέ εκείνη του Ισραήλ.

Τί ήταν, λοιπόν, γιά μένα ό Σιωνισμός; Μέ συγκίνησε, καί έξακολουθεί νά μέ συγκινεί τοúτο τό μεγαλειώδες θαύμα του Ισραήλ, πού άφορά όλον τόν Ισραήλ: τρία εκατομμύρια Έβραίοι, θά μιλούν Έβραϊκά, θά ζούν Έβραϊκά πάνω σέ Έβραϊκή γή! Γιά τά δώδεκα εκατομμύρια Έβραίους, όμως, πού θά

παρέμεναν διάσπαρτοι σέ όλον τόν κόσμο, γι' αυτούς καί γιά μένα, παρέμενε τό τραγικό έρώτημα: Τί είναι Ιουδαϊσμός; Τί θά έπρεπε νά κάνει ό Έβραίος; Πώς μπορώ νά είμαι Έβραίος; Γιατί νά είμαι Έβραίος;

★Είμαι Έβραίος, έπειδή, γεννημένος στόν Ισραήλ καί έχοντας χάσει αυτόν, αίσθάνθηκα πάλι νά ξαναζει μέσα μου, πió ζωντανός κι από τόν έαυτό μου.

★Είμαι, Έβραίος έπειδή, γεννημένος στόν Ισραήλ καί έχοντας ξανακατακτήσει αυτόν, έπιθυμώ νά ζήσει μετά από μένα, πió ζωντανός από ό τι μέσα μου.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, ή πίστη του Ισραήλ δέν άπαιτείται από μένα νά άπαρνηθώ τόν νοό.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, ή πίστη του Ισραήλ άπαιτεί από έμένα τήν πλήρη άφοσίωση της καρδιάς μου.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, σέ κάθε τόπο όπου θρηνεί ή δυστυχία, θρηνεί καί ό Έβραίος.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, κάθε φορά πού ή άπόγνωση κραυγάζει, ό Έβραίος έλπίζει.

★Είμαι Έβραίος έπειδή ό λόγος του Ισραήλ είναι ό αρχαιότερος, αλλά καί ό πλέον σύγχρονος.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, ή ύπόσχεση του Ισραήλ είναι ή πανοικουμηνική ύπόσχεση.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, γιά τόν Ισραήλ ό κόσμος δέν είναι άκόμη τέλειος: οί άνθρωποι τόν τελειοποιούν.

★Είμαι Έβραίος έπειδή, πάνω από τό έθνη καί τόν Ισραήλ, ό

Γιά τό χρόνο τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν πρώτων Ἑβραίων στόν ἐλλαδικό χῶρο, δέν ἔχουμε ἀπόλυτες πληροφορίες. Φαίνεται ὅτι οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι ἤ τουλάχιστον μέρος αὐτῶν, ἦταν σκλάβοι πού πούληθηκαν στήν Ἑλλάδα ἀπό τοὺς γειτονικούς λαούς, ἐχθρούς - κατακτητές τῆς Ἰουδαίας, ἀπό τήν ὁποία ἔφτασαν στήν Ἑλλάδα, ἀρχικά μέσω τῆς Κύπρου, Ἰωνίας καί τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου (Ἰωήλ 4,6):

«καί τοὺς υἱοὺς Ἰουδα καί τοὺς υἱοὺς Ἰερουσαλήμ ἀπέδοσθε τοῖς υἱοῖς τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐξώσητε αὐτοὺς ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῶν».

Συμβολή στήν ἱστορία τῶν πρώτων Ἑβραίων στήν Ἑλλάδα

Στό βιβλίو τοῦ Προφήτη Ἡσαΐα (66,19) γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματος Ἑλλάς μεταξύ τῶν κρατῶν τῆς ἐβραϊκῆς διασπορᾶς: «καί καταλείψω ἐπ' αὐτῶν σημεῖα καί ἐξεποστελῶ ἐξ αὐτῶν σεσφισμένους εἰς τὰ ἔθνη, εἰς Ἑλλάδας καί Φουδ καί Λουδ καί Μοσαχ καί Ὁβελ καί εἰς τήν Ἑλλάδα καί εἰς τὰς νῆσους τὰς πόρρω, οἳ οὐκ ἀκηκόασιν μου τό ὄνομα οὐδέ ἐωράκασιν τήν δόξαν μου, καί ἀναγγελοῦσιν μου τήν δόξαν ἐν τοῖς ἔθνεσιν».

Σήμερα, δέν ὑπάρχει πιά ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τήν ἐλληνιστική περίοδο ὑπῆρξαν στήν Ἑλλάδα ἰουδαϊκές παρoικίες, καί σάν πρώτη μαρτυρία αὐτῆς τῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι ἐπιγραφή τοῦ τρίτου π.Χ. αἰῶνα πού κάνει λόγο γιά κάποιον Ἑβραῖο δοῦλο ἀπό τή Βοιωτία, μέ τό ὄνομα Μόσχος Μοσχίωνος. Ἡ ἐπιγραφή βρέθηκε στόν Ὀρωπὸ καί χρονολογεῖται μεταξύ τοῦ 300 - 250 π.Χ.

«Μόσχον Φρ[υνίδας.....]

*τον καί εἶναι ἐλεύθερον μη[δενί μηδ]έν
προσῆκοντα· ἐάν δέ τι πάθῃ Φρυνίδας
πρὸ τοῦ τόν χρόνον διεξελθεῖν, ἐλεύθερος
ἀπίτω Μόσχος, οὗ ἂν αὐτός βούληται.
Τύχη ἀγαθή. Μάρτυρες: Ἀθηνόδωρος
Μνασικῶντος Ὠρώπιος, Βίοττος Εὐδίκου
Ἀθηναῖος, Χαρίνος Ἀντιχάρμου Ἀθηναῖος,
Ἀθηνάδης Ἐπιγόνου Ὠρώπιος, Ἰππων Αἰσχύλου
Ὠρώπιος. Μόσχος Μοσχίωνος Ἰουδαῖος ἐ-
νύπνιον ἰδὼν προστάξαντος τοῦ Θεοῦ
Ἀμφιάρου καί τῆς Ὑγείας, καθά συνέταξε
ὁ Ἀμφιάρους καί ἡ Ὑγία ἐν στήλῃ γράψαντα
ἀναθεῖναι πρὸς τῷ βωμῷ».*

Τῆς ἰδίας ἐποχῆς, δηλαδή τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου π.Χ. αἰῶνα, θεωρεῖται καί ἡ πληροφορία πού μᾶς παραδόθηκε στό βιβλίو τῶν Μακκαβαίων (Μακκ. Α, 12:2 - 23) γιά σχέσεις μεταξύ τῆς Ἰουδαίας καί τῆς Σπάρτης,

τίς ὁποῖες ἀνέπτυξε ὁ Ἀρχιερέας Ἰωνάθαν ὁ Μακκαβαῖος, μέσω τοῦ Μεγάλου Ἱερέως Ὀνία:

Καί εἶδεν Ἰωνάθαν ὅτι ὁ καιρός αὐτῷ συνεργεῖ, καί ἐπελέξατο ἄνδρας καί ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην στήσαι καί ἀνανεώσασθαι τήν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, καί πρὸς Σπαρτιάτας καί τόπους ἐτέρους ἀπέστειλεν ἐπιστολάς κατὰ τὰ αὐτά καί ἐπαρεύθησαν εἰς Ῥώμην καί εἰσήλθον εἰς τό βουλευτήριον καί εἶπον Ἰωνάθαν ὁ ἀρχιερεὺς καί τό ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἀπέστειλεν ἡμᾶς ἀνανεώσασθαι τήν φιλίαν ἑαυτοῖς καί τήν συμμαχίαν κατὰ τό πρότερον, καί ἔδωκαν ἐπιστολάς αὐτοῖς πρὸς αὐτοὺς κατὰ τόπον, ὅπως προπέμψωσιν αὐτοὺς εἰς γῆν Ἰούδα μετ' εἰρήνης.

Καί τοῦτο τό ἀντίγραφον τῶν ἐπιστολῶν, ὧν ἔγραψεν Ἰωνάθαν τοῖς Σπαρτιάταις.

Ἰωνάθαν ἀρχιερεὺς καί ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους καί οἱ ἱερεῖς καί ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων Σπαρτιάταις τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Ἐπὶ πρότερον ἀπεστάλησαν ἐπιστολαὶ πρὸς Ὀνίαν τόν ἀρχιερέα παρὰ Ἀρείου τοῦ βασιλεῦντος ἐν ὑμῖν ὅτι ἐστέ ἀδελφοὶ ἡμῶν, ὥς τό ἀντίγραφον ὑπόκειται. καί ἐπεδέξατο ὁ Ὀνίας τόν ἄνδρα τόν ἀπεσταλμένον ἐνδόξως καί ἔλαβεν τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς διεσαφεῖτο περὶ συμμαχίας καί φιλίας. ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες παράκλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσίν ἡμῶν ἐπειράθημεν ἀποστεῖλαι τήν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφότητα καί φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τό μή ἐξαλλοτριωθῆναι ὑμῶν· πολλοὶ γάρ διήλθον ἄφ' οὗ ἀπεστείλατε πρὸς ἡμᾶς. ἡμεῖς οὖν ἐν παντί καιρῷ ἀδιαλείπτως ἐν τε ταῖς ἐορταῖς καί ταῖς λοιπαῖς καθηκούσαις ἡμέραις μνηνησκόμεθα ὑμῶν ἐφ' ὧν προσφέρομεν θυσιῶν καί ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὥς δέον ἐστίν καί πρέπον μνημονεῖν ἀδελφῶν. εὐφραινόμεθα δέ ἐπὶ τῇ δόξῃ ὑμῶν. ἡμᾶς δέ ἐκύκλωσαν πολλοὶ θλίψεις καί πόλεμοι πολλοὶ, καί ἐπολέμησαν ἡμᾶς οἱ βασιλεῖς οἱ κύκλω ἡμῶν. οὐκ ἠβουλόμεθα οὖν παρενοχλεῖν ὑμῖν καί τοῖς λοιποῖς συμμαχοῖς καί φίλοις ἡμῶν ἐν

τοῖς πολέμοις τούτοις· ἔχομεν γάρ τήν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν βοηθοῦσαν ἡμῖν καί ἐρρύσθημεν ἀπό τῶν ἐχθρῶν, καί ἐταπεινώθησαν οἱ ἐχθροί ἡμῶν. ἐπελέξαμεν οὖν Νουμήνιον Ἀντιόχου καί Ἀντίπατρον Ἰάσονος καί ἀπεστάλκαμεν πρὸς Ῥωμαίους ἀνανεώσασθαι τήν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν καί συμμαχίαν τήν πρότερον. ἐνετειλάμεθα οὖν αὐτοῖς καί πρὸς ὑμᾶς πορευθῆναι καί ἀσπάζεσθαι ὑμᾶς καί ἀποδοῦναι ὑμῖν τὰς παρ' ἡμῶν ἐπιστολάς περὶ τῆς ἀνανεώσεως καί τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν. καί νῦν καλῶς ποιήσετε ἀντιφωνήσαντες ἡμῖν πρὸς ταῦτα.

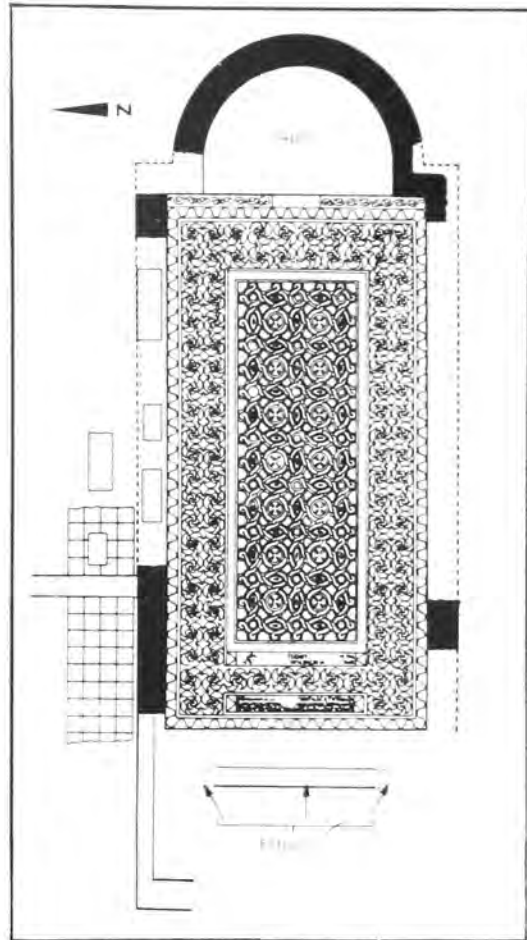
Καί τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῶν ἐπιστολῶν, ὃν ἀπέστειλαν Ὀνία Ἀρείος βασιλεὺς Σπαρτιατῶν Ὀνία ἱερεὶ μεγάλῳ χαίρειν. εὐρέθη ἐν γραφῇ περὶ τε τῶν Σπαρτιατῶν καί Ἰουδαίων ὅτι εἰσιν ἀδελφοί καί ὅτι εἰσιν ἐκ γένους Ἀβραάμ καί νῦν ἀφ' οὗ ἔγνωμεν ταῦτα, καλῶς ποιήσετε γράφοντες ἡμῖν περὶ τῆς εἰρήνης ὑμῶν, καί ἡμεῖς δέ ἀντιγράφομεν ὑμῖν τὰ κτήνη ὑμῶν καί ἡ ὑπαρχὴς ὑμῶν ἡμῖν ἐστίν, καί τὰ ἡμῶν ὑμῖν ἐστίν. ἐντελλόμεθα οὖν ὅπως ἀπαγγείλωσιν ὑμῖν κατὰ ταῦτα.

Τὴν ἴδια πληροφορία μᾶς τήν παραδίδει καί ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος, στὸ βιβλίο του Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία (12:225):

«Τελευτήσαντος δέ καί τούτου ὁ υἱὸς αὐτοῦ διάδοχος τῆς τιμῆς Ὀνίας γίνεται πρὸς ὃν ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεὺς Ἀρείος Πρεσβεῖαν τε ἐπεμψεν καί ἐπιστολάς, ὃν τὸ ἀντίγραφον ἐστὶ τοιοῦτο: «βασιλεὺς Λακεδαιμονίων Ἀρείος Ὀνίᾳ χαίρειν. ἐντυχόντες γραφῇ τινι εὐρομεν, ὡς ἐξ ἐνὸς εἶεν γένους Ἰουδαῖοι καί Λακεδαιμόνιοι καί ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραμὸν οἰκειότητος. δίκαιον οὖν ἐστίν ἀδελφούς ὑμᾶς ὄντας διαπέμπεσθαι πρὸς ἡμᾶς περὶ ὃν ἂν βούλησθε ποιήσωμεν δέ καί ἡμεῖς τοῦτο, καί τὰ τε ὑμέτερα ἴδια νομιοῦμεν καί τὰ αὐτῶν κοινά πρὸς ὑμᾶς ἔχομεν. Δημοτέλης ὁ φέρων τὰ γράμματα διαπέμπει τὰς ἐπιστολάς. τὰ γεγραμμένα ἐστὶν τετραγῶνα» ἢ σφραγὶς ἐστίν ἀετὸς δράκοντος ἀπειλημμένος».

Τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καί τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μακκαβαίων, παρατηρεῖται αὐξήση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑβραίων στήν Ἑλλάδα. Οἱ Ἑβραῖοι στάλθηκαν στήν Ἑλλάδα σάν σκλάβοι. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἀπὸ τρεῖς ἐπιγραφές πού βρέθηκαν στοὺς Δελφούς, σχετικές μὲ τήν ἀπελευθέρωση τέτοιων δούλων. Οἱ ἐπιγραφές χρονολογοῦνται: ἡ πρώτη 170 - 156 π.Χ., ἡ δεύτερη 162 π.Χ. καί ἡ τρίτη 119 π.Χ. ἀντιστοίχως (CJ I, 709 - 711):

«Ἀρχοντας Ἀρχωνος τοῦ Καλλία μηνὸς Ἐνδυσποιοτροπίου, ἀπέδοτο Ἀτισίδας Ὁρθαίου τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ σώματα γυναικεῖα τρία αἷς ὀνόματα Ἀντιγόνα τὸ γένος Ἰουδαῖαν καί τὰς θυγατέρας αὐτᾶς Θεοδώραν καί Δωροθέαν, τιμὰς ἀργυρίου μνᾶ ἑπτὰ, καί τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν. βεβαιωτὴρ κατὰ τὸν νόμον τὰς πόλιος· Εὐδόκος Πραξία Δελφός. καθὼς ἐπίστευσε Ἀντιγόνα καί Θεοδώρα καί Δωροθέα τῷ θεῷ τὴν ὥνάν, ἐφ' ὥστε ἐλεύθεροι εἶμεν καί ἀνέφαπτοι ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον. εἰ δέ τις ὅποιτο ἐπὶ καταδουλισμῷ αὐτὰν, βέβαιον παρέχω δὲ τε ἀποδόμενος Ἀτισίδας καί ὁ βεβαιωτὴρ Εὐδόκος εἰ δέ μὴ παρέχουν βέβαιον τὴν ὥνάν τῷ θεῷ δὲ τε ἀποδόμενος καί ὁ βεβαιωτὴρ, πράκτιμοι ἐόντες κατὰ τὸν νόμον. ὁμοίως δέ καί οἱ παρα[τ]υχάνοντες κύριοι ἐόντες σιλέοντες αὐτὰς ὡς ἐλευθέρους ἐοῦσας ἀζῆμιοι ἐόντες καί ἀνυπόδοι πάσας δίκας καί ζαμίας, μάρτυροι· ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀμύντας καί οἱ ἄρχοντες Νικαρχος, Κλέων

Σχεδιάγραμμα τῆς Θεοδώρου Συναγωγῆς Αἰγίνης, 4ος μ.Χ. αἰώνας. (Ἡ φωτογραφία εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ βιβλίο: «The Architecture of the European Synagogue» Φιλαδέλφεια 1964).

Δαρσοσθένης, Ἀγίων Ἐκεφύλου, Ἰδιῶται Ἀρχων Νικοβούλου, Εὐδωρος Ἀμύντα».

«[Ἀρ]χοντο[ς] Ἑμμενίδα τοῦ Καλλία [μ]ηνὸς Ἀπελαί[ου], ἐπὶ [τοῖς δέ] ἀπέδοτο Κλέων Κλευδόμου, συνεπαινεούσας Ξενοφανείας τὰς [μ]ατρὸς Κλευδόμου, τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ σῶμα ἀνδρείον ὡς ὀνομα Ἰουδαῖος τὸ γένος Ἰουδαῖον τιμὰς ἀργυρίου μνᾶν τεσσάρων, ἐφ' ὥστε ἐλεύθερον εἶμεν καί ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον, καθὼς ἐπίστευσε Ἰουδαῖος τῷ θεῷ τὴν ὥνάν, ποίεων δὲ καὶ θέλη. βεβαιωτὴρ κατὰ τὸν νόμον τὰς πόλιος· Ξένων Γλαύκου, Ἀριστίων Ἀγωνος, Μάρτυρες· τοὶ ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀμύντας, Ταραντίνος, καί τοι ἄρχοντες Ἀριστίων, Ἀσανόρος, Ἀριστόμαχος· Ἰδιῶται Σωδαμίδας, Θεόφραστος, Τείσων, Γλαῦκος Ξένωνος, Μένης».

★

«Ἀρχοντας Ἡρακλείδ[α], μηνὸς Ποιτροπίου, ἀπέδο-

**ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**
(Συνέχεια)

το 'Ιο[υδ]α[ί]ο[ι]ς Πινδάρου, συνευδοκούντος τοῦ υἱοῦ Πινδάρου, τῷ ['Α]πόλ[λ]ω[ν]ι σώμα ἀνδρείον ὡς ὄνομα ['Αμ]ύντας ἐπ' ἐλευθερίαι, τιμᾶς ἀργυρίου μνᾶν πέντε, καὶ τὰν τιμὰν ἔχει. Βεβαιωτὴρ· Κλέων Κλευδά[μο]υ. Παραμεινά[τω] δὲ 'Αμύντας παρὰ 'Ιουδαί[ο]ν, ἕως καὶ ζῇ 'Ιο[υδ]α[ί]ο[ι]ς, ποιέων πᾶν τὸ πρῶτον, σόμενον πᾶν τὸ δου[λ]ον. Εἰ δὲ μή, κύριος ἔστω 'Ιο[υδ]α[ί]ο[ι]ς [ἐπι]τιμῶν 'Αμύνται ὥς καὶ φαίνονται αὐτῷ, πλάμ μὴ πωλέ[ω]ν. [Ἐπ]εὶ δ[ὲ] καὶ τὴ π[αθ]ῇ 'Ιο[υδ]α[ί]ο[ι]ς, ἐλεύθερος ἔστω ['Αμύν]τας, καθὼς πεπίστευκε τὰν ὠνάν τῷ θεῷ 'Αμύντας, ὡς[τε] ἐλεύθερος εἴμεν καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάν[των] τῶν πάντα βίον. Εἰ δὲ τις ἐφάπτοιο 'Αμύντα ἐπὶ καταδουλισμῷ, κύριος ἔστω συλῶν ὁ παρατι[χ]ών [ω]ς ἐλεύθερον ὄντα, καὶ ὁ βεβαιωτὴρ βεβαιούτω τὰν ὠνάν τῷ [θε]ῷ. Μάρτυροι· οἱ ἄρχοντες Νικάτας, Σώ[σ]τρατος, Καλλία[ς], καὶ ἰδιῶται Τιμοκλῆς, Ξενοκρίτος, Σώστρατος, Ταραντίνος, [Φιλ]οκράτης».

Στὸ βιβλίο τῶν Μακκαβαίων (Μακκ. Α 15:22-23) μᾶς παραδίδεται κατάλογος 'Ιουδαϊκῶν Κοινοτήτων ἐγκατασπαρμένων σὲ πολλά κέντρα. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ρωμαίου Ὑπάτου Λούκιου, ποῦ χρονολογεῖται τὸ 142 π.Χ. καὶ ἀναφέρεται στὴ συμφωνία συμμαχίας μεταξὺ τοῦ 'Αρχιερέως Συμεὼν τοῦ Μακκαβαίου καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ Λαοῦ. Ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς στάλθηκαν, μεταξὺ ἄλλων πόλεων, καὶ στὴ Σπάρτη. Σικυῶνα καὶ Πελοπόννησο, πρᾶγμα ποῦ μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξη 'Εβραίων στὶς πόλεις αὐτές (Μακκ. Α 15: 22-23):

«Καὶ ταῦτά ἔγραψεν Δημητρίῳ τῷ βασιλεῖ καὶ Ἀττάλῳ καὶ Ἀριαράθῃ καὶ Ἀρσάκῃ καὶ εἰς πάσας τὰς χώρας καὶ Σαμάρῃ καὶ Σαρπητάς καὶ εἰς Δῆλον καὶ εἰς Μύνον καὶ εἰς Σικυῶνα καὶ εἰς τὴν Καρίαν καὶ εἰς Σάμον καὶ εἰς τὴν Παμφυλίαν καὶ εἰς Λυκίαν καὶ εἰς Ἀλικαρνασσὸν καὶ εἰς Ρόδον καὶ εἰς Φασηλίδα καὶ εἰς Κῶ καὶ εἰς Σίδην καὶ εἰς Ἀροδὸν καὶ Γόρτυναν καὶ Κνίδον καὶ Κύπρον καὶ Κυρήνην. τὸ δὲ ἀντίγραφον τούτων ἔγραψαν Σίμωνι τῷ ἀρχιερεῖ».

Μεταξὺ τῶν 'Εβραίων στὴν Σπάρτη, τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἦταν καὶ ὁ ἀρχιερέας 'Ιάσων ὁ Γ' (Μακκ. Β 5:9):

«Λακεδαιμονίους ἀναχθεῖς ὡς διὰ τὴν συγγενεῖαν τευξόμενος σκέπης».

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς βασιλείας τῶν Μακκαβαίων, συνδέθηκαν μὲ συμφωνία φιλίας καὶ ἡ Ἀθήνα μὲ τὴν 'Ιουδαία ('Ιουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία 14 : 149 - 155):

«Εὐρατο δὲ καὶ παρὰ τοῦ τῶν Ἀθηναίων δήμου τιμᾶς Ὑρκανὸς πολλὰ καὶ αὐτὸς εἰς αὐτοὺς χρῆσιμος γενόμενος, ἐπεμψάν τε αὐτῷ ψήφισμα τοῦτον περὶ τὸν τρόπον· «ἐπὶ πρυτάνεως καὶ ἱερέως Διονυσίου τοῦ Ἀσκληπιάδου μηνὸς Πανέμου πέμπτῃ ἀπιόντος ἐπεδόθη [τοῖς στρατηγοῖς] ψήφισμα Ἀθηναίων, ἐπὶ Ἀγαθοκλέους ἀρχοντος Εὐκλῆς Μενάνδρου Ἀλιμούσιος ἐγραμμάτεψε Μουνουχιῶνος ἐνδεκάτῃ τῆς πρυτανείας ἐκκλησίας ἀγομένης ἐν τῷ

ΒΕΡΟΙΑ: Ἡ ἀρχαία Συναγωγή, ἀναστηλωμένη. Στὸ χώρο αὐτὸ δίδαξε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

θεάτρῳ τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν Δωρόθεος Ἐρχιεὺς καὶ οἱ συμπρόεδροι τῷ δήμῳ Διονύσιος Διονυσίου εἶπεν· ἐπειδὴ Ὑρκανὸς Ἀλεξάνδρου ἀρχιερεὺς καὶ ἐθνάρχης τῶν 'Ιουδαίων διατελεῖ κοινῇ τε τῷ δήμῳ καὶ ἰδίῃ τῶν πολιτῶν ἐκαστῷ εὐνους ὢν καὶ πάσῃ χρώμενος περὶ αὐτοὺς σπουδῇ καὶ τοὺς παραγινόμενους Ἀθηναίων ἢ κατὰ πρεσβείαν ἢ κατ' ἰδίαν πρὸς αὐτὸν ὑποδέχεται φιλοφρόνως καὶ προπέμπει τῆς ἀσφαλοῦς αὐτῶν ἐπανάδου προνοοῦμενος, ἐμαρτυρήθη μὲν καὶ πρότερον περὶ τούτων, δεδόχθαι δὲ καὶ νῦν Διονυσίου τοῦ Θεοδώρου Σουινίως εἰσηγησαμένου καὶ περὶ τῆς τάνδρός ἀρετῆς ὑπομνήσαντος τὸν δῆμον, καὶ διὰ προαίρεσιν ἔχει ποιεῖν ἡμᾶς ὅ τι ποτ' ἂν δύνηται ἀγαθόν, τιμῆσαι τὸν ἄνδρα χρυσῷ στεφάνῳ ἀριστεῖν κατὰ τὸν νόμον, καὶ στήσαι αὐτοῦ εἰκόνα χαλκῇ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Δήμου καὶ τῶν Χαρίτων, ἀνειπεῖν δὲ τὸν στέφανον ἐν τῷ θεάτρῳ Διονυσίοις τραγωδῶν τῶν καινῶν ἀγομένων καὶ Παναθηναίων καὶ Ἑλευσινίων καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἀγῶσιν, ἐπιμελεσθῆναι δὲ τοὺς στρατηγοὺς διαμένοντί τε αὐτῷ καὶ φυλάττοντί τὴν πρὸς ἡμᾶς εὐνοίαν εἶναι πᾶν ὅ τι ἂν ἐπινοήσωμεν εἰς τιμὴν καὶ χάριν τῆς τάνδρός σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας, ἵνα τούτων γινομένων φαίνηται ὁ δῆμος ἡμῶν ἀποδεχόμενος τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τῆς προσηκούσης ἀμοιβῆς ἀξίῳ καὶ ζηλώσῃ τὴν περὶ ἡμᾶς σπουδὴν τῶν ἡδὴ τετιμημένων· ἔλεσθαι δὲ καὶ πρέσβεις ἐξ ἀπάντων Ἀθηναίων, οἵτινες τὸ ψήφισμα τε αὐτῷ κοινοῦσι καὶ παρακαλέσουσιν προσδεχόμενον τὰς τιμὰς πειρᾶσθαι τι ποιεῖν ἀγαθὸν ἡμῶν ἀεὶ τὴν πόλιν», αἱ μὲν οὖν παρὰ Ρωμαίων καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων τιμαὶ πρὸς Ὑρκανὸν τὸν Ἀρχιερέα καὶ διὰ τούτων ἡμῖν δεδῆλυνται».

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰωχανάν Οὐρκανοῦ ἀνορθώσε στήν Κυπρο Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης ('Ιουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία 13: 284 - 287)

«Κατὰ δὲ τοῦτον ἔτυχε τὸν καιρὸν μὴ μόνον τοὺς

ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τῇ χώρᾳ Ἰουδαίους εὐ-
πραγεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατοικοῦ-
ντας καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Κύπρῳ».

Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὰ νομίσματα τῶν
Μακκαβαίων πού βρέθηκαν στὸ νησί.

Κατὰ τὸν πρῶτον π.Χ. αἰῶνα ἡ Κύπρος ἀπέτελε-
σε μέρος τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπικρατείας τῆς Κιλικίας.
Τὴν ἴδια ἐποχὴ (58 π.Χ.) δόθηκαν στὸν Ἡρώδη ἀπὸ
τὸν Αὐτοκράτορα Αὐγουστο, μισὰ ἀπὸ τὰ ἔσοδα
τῶν λατομείων χαλκοῦ στὸ νησί καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἡρώ-
δης ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὰ λοιπὰ ἔσοδα (Ἰουδαϊκὴ
Ἀρχαιολογία 16: 127 - 129):

«Καῖσαρ δὲ αὐτῷ τοῦ μετάλλου τοῦ Κυπρίων
χαλκοῦ τὴν ἡμισίαν πρόσδοσαν καὶ τῆς ἡμισείας τὴν
ἐπιμέλειαν ἔδωκεν, καὶ τὰ ἄλλα ξενίαις καὶ καταγω-
γαῖς ἐτίμησε...».

Ἐπίσης ἡ ἐγγονὴ τοῦ Ἡρώδη Ἀλεξάνδρα παν-
τρεύτηκε Κυπρίον ἄνδρα (Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία
18: 130 - 142):

«... Ἀλεξάνδραν δὲ γαμῆ μέν Τιμιος Κύπριος, ἄ-
νθρω τῶν ἀξιολόγων, παρ' ᾧ δὴ καὶ ἄτεκνος τελευ-
τῆ...»

Τὸν πρῶτο π.Χ. αἰῶνα ὑπῆρχε ἐβραϊκὴ παροικία
καὶ στὴ Δῆλο. Ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος κάνει μνεία
Δηλίων Ἑβραίων, Ρωμαίων πολιτῶν, τὸ 49 π.Χ.
(Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία 14, 231 - 232):

«Ψήφισμα Δηλίων. ἐπ' ἄρχοντος Βοιωτοῦ μὲνός
Θαργηλιώνος εἰκοστή χρηματισμός στρατηγῶν.
Μάρκος Πείσων πρεσβευτὴς ἐνδὴμῶν ἐν τῇ πόλει
ἡμῶν ὁ καὶ τεταγμένος ἐπὶ τῆς στρατολογίας προ-
καλεσάμενος ἡμᾶς καὶ ἱκανοὺς τῶν πολιτῶν προσέ-
ταξεν, ἵνα εἴ τινες εἰσιν Ἰουδαῖοι πολῖται Ρω-
μαίων τοῦτοις μὴδεὶς ἐνοχλῇ περὶ στρατείας, διὰ τὸ
τὸν ὕπατον Λούκιον Κορνήλιον Λέντλον δεισιδαιμο-
νίας ἔνεκα ἀπολελυκέναι τοὺς Ἰουδαίους τῆς
στρατείας, διὸ πείθεσθαι ἡμᾶς δεῖ τῷ στρατηγῷ. ὁ-
μοία δὲ τούτοις καὶ Σαρδιάνοι περὶ ἡμῶν ἐψηφίσαν-
το».

Ὅσον ἀφορὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐβραϊκῆς παροικίας
στὴ Δῆλο, μπορεῖ νὰ ὑπολογισθεῖ ἀπὸ τὸ πλῆθος
τῶν ἐπιγραφῶν πού βρέθηκαν στὸ χωρὸ τῆς ἀρ-
χαίας συναγωγῆς στὸ νησί. (CJ I, 726 - 731)

CJ I, 726: Ἀγαθοκλῆς
καὶ Λυσίμα
χος ἐπὶ
προσευχῇ.

CJ I, 727: Ζωσᾶς
Παρίος
Θεῶ
Ἰψίστῳ
Εὐχὴν.

CJ I, 728: Λαωδίκη Θεῶν
Ἰψίστῳ σωθεῖ
σα ταῖς ὑφ' αὐτὸ
ὑ θαρραῖαις
εὐχὴν.

Εἶναι γνωστὲς οἱ δύο στήλες στὸν «Θεὸν τὸν ὕ-
ψιστον», πού βρέθηκαν στὴ Δῆλο καὶ χρονολογοῦν-
ται στὰ τέλη τοῦ δευτέρου ἢ ἀρχῆς τοῦ πρώτου π.Χ.
αἰῶνα (CJ I 725):

«Ἐπικαλοῦμαι καὶ ἀξιώ τὸν Θεὸν τὸν
ὑψιστον, τὸν κύριον τῶν πνευμάτων
καὶ πάσης σαρκός, ἐπὶ τοὺς δόλῳ φονεύ-
σαντας ἢ φαρμακεύσαντας τὴν τα-

λαίπωρον ὄψων Ἡράκλειαν ἐχχέαν-
τας αὐτῆς τὸ ἀναίτιον αἷμα δόι-
κως, ἵνα αὐτὼς γέννηται τοῖς φονεύ-
σασιν αὐτὴν ἢ φαρμακεύσασιν καὶ
τοῖς τέκνοις αὐτῶν, κύριε ὁ πάντα ἐ-
φορῶν καὶ οἱ ἀγγελοι Θεοῦ, ᾧ πάσα ψυ-
χὴ ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ταπεινοῦται
μεθ' ἱκετείας, ἵνα ἐγδικήσῃς τὸ αἷμα τὸ ἀ-
ναίτιον ζητήσεις καὶ τὴν ταχίστην».

Μεγάλο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ ἐβραϊκὸ
στοιχεῖο στὴ Ρόδῳ, μὲ τὴν ὁποία εἶχε φιλικὴ σχέ-
σεις ὁ Ἡρώδης καὶ τὸ βοηθοῦσε οικονομικὰ. (Ἰου-
δαϊκὴ Ἀρχαιολογία 16: 147):

«τὰ δὲ μέγιστα καὶ διασημώτατα τῶν πεπραγμέ-
νων αὐτῷ Ῥοδίοις μὲν τὸ τε Πύθιον ἀνέστησεν αἰ-
κεῖοις ἀναλώμασιν καὶ παρέσχεν ἀργυρίου πολλὰ
τάλαντα πρὸς ναυπηγίαν».

(Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος 1:424): «οἶτον γε μὴν πᾶσιν
ἐχορήγησεν τοῖς δεομένοις, καὶ τῇ Ῥόδῳ χρήματα
μὲν εἰς ναυτικοῦ κατασκευὴν παρέσχεν πολλαχοῦ
καὶ πολλάκις, ἐμπρησθέν δὲ τὸ Πύθιον ἰδίῳις ἀνα-
λώμασιν ὄρειον ἐνεδείματο».

(Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος 7:21): «Κάθ' ὃ δὲ καιροῦ Τί-
τος Καῖσαρ τοῖς Ἱεροσολύμοις πολιορκῶν προσή-
δρευεν, ἐν τούτῳ νειὸς φορτίδος Οὐεσπασιανὸς ἐ-
πιβάς ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς Ῥόδον διέβαινεν».

Ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος κάνει λόγο γιὰ κάποιον
Ἑβραῖο ἀπατεῶνα στὴν Κρήτη πού ἀποιμνήθηκε
τὸν Ἀλέξανδρο, τὸ γιό τοῦ Ἡρώδη, καὶ ἔδρασε με-
ταξύ τῶν Ἑβραίων στὸ νησί (Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος 2:
101 - 105):

«Κάν τούτῳ νεανίας τις Ἰουδαῖος μὲν τὸ γέ-
νος, τραπεῖς δὲ ἐν Σιδῶνι παρὰ τῶν Ρωμαίων ἀ-
πελευθέρῳ, δι' ὁμοιότητα μορφῆς ψευδόμενος ἑαυ-
τὸν Ἀλέξανδρον τὸν ἀναιρεθέντα ὑφ' Ἡρώδου κατ'
ἐλπίδα τοῦ λήσειν ἦκεν εἰς Ῥώμην. συνεργός δ' ἦν
τις ὁμόφυλος αὐτῷ πάντα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν ἐ-
πιστάμενος, ὑφ' οὗ διδαχθεὶς ἔλεγεν, ὥς οἱ πεμ-
φθέντες ἐπὶ τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ τε καὶ Ἀρισταβού-
λου δι' οἶκτον ἐκκλέψειαν αὐτοὺς ὁμοίων ὑποβολῇ
σμμάτων. τούτοις γοῦν τοὺς ἐν Κρήτῃ Ἰουδαίους ἐ-

Μαρμάρινες ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Δῆλο, 2ος π.Χ.
αἰῶνας. Τὸ κείμενο στὴν ἑλληνικὴ εἶναι προσευχὴ
γιὰ τὴν τιμωρίαν τῶν δολοφόνων δύο Ἑβραίων γυ-
ναικῶν. (J.B. Frey, «Corpus inscriptionum Judai-
carum, τομ. 1, 1936).

**ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**
(Συνέχεια)

ξαπατήσας καὶ λαμπρῶς ἐφοδισθεὶς διέπλευσεν εἰς Μῆλον· ἔνθα συναγείρας πολλῶν πλέον δι' ὑπερβολὴν ἀξιοπρέπειας ἐνέπεισεν καὶ τοὺς ἰδιοξένους εἰς Ῥώμην αὐτῷ συνεκπλεῦσαι. καταχθεὶς δὲ εἰς Δικαιάρχειαν δῶρά τε παμπληθῆ παρὰ τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων λαμβάνει καὶ καθάπερ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν πατρῶων προσιεμψύθη φίλων. προσελλύθει δ' εἰς τοσοῦτον πίστεως τὸ τῆς μορφῆς ὁμοιον, ὥστε τοὺς ἑωρακότες Ἀλέξανδρον καὶ σαφῶς ἐπισταμένους διόμνυσθαι τοῦτον εἶναι. τὸ γε μὴν Ἰουδαϊκὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἦσαν ἐξεχύθη πρὸς τὴν θεῶν αὐτοῦ, καὶ πλήθος ὅπερον ἦν περὶ τοὺς στενωπούς δι' ὧν ἐκομίζετο· καὶ γὰρ προήλθον εἰς τοσοῦτον φρενοβλαβείας οἱ Μῆλιοι, ὥστε φορεῖω τε αὐτὸν κομίζειν καὶ θεραπεῖαν βασιλικὴν ἰδίους παράσχειν ἀναλώμασιν».

Στὴν ἐποχὴ αὕτῃ πρέπει νὰ τοποθετήσουμε καὶ τὴ συναγωγὴ τῆς Αἰγίνης, ποῦ θεωρεῖται σάν μιὰ ἀπὸ τὶς παλιότερες συναγωγές ἐξ ὧν ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ συναγωγὴ μὲ τὸ ψηφιδωτὸ τῆς, καθὼς καὶ οἱ ἐπιγραφές ποῦ βρέθηκαν, μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξὴ Ἑβραίων στὸ νησί. (CIJ I 722):

Θεόδωρος ἀρχισυν[άγωγος Φ]ροντίσας ἐτη τέσσαρα [φθαρεῖσαν:] ἐκ θεμελίων τὴν συναγ[ωγὴν] οἰκοδόμησα. Προσαδεύ[θησαν] χρύσιν[οι] [ρ]έ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Θε[οῦ] δωρεῶν χρύσινοι ρά...

(CIJ I 723):

Θεοδώρου νεω[τέ]ρ[ου] φροντίζον[τος] [ἐκ τῆς προ]σ[τά]σ[εως] τῆς συναγ[ωγῆς] ἐμουσώθη. Εὐλογία π[άν]σιν [τοῖς εἰσ]ε[ρχο]μένοις.

Ἡ διαβίωση τῶν Ἑβραίων στὴν Ἑλλάδα συνεχίζεται καὶ κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα, παρ' ὅλες τὶς οἰκονομικὲς δυσχερείες τῆς χώρας καὶ τῆ μείωση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς τῆν ἐποχῇ αὐτῇ. Οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ἐγκατασπαρμένοι σέ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κέντρα, καθὼς μαρτυρεῖται ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀγρίππα πρὸς τὸ Γαῖο καὶ στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχαν Ἑβραῖοι στὴ Θεσσαλία, Βοιωτία, Μακεδονία, Αἰτωλία, Ἀττικὴ, Ἄργος καὶ σέ ὅλη τὴν Πελοπόννησο, ἐπίσης στὰ νησιά Εὐβοία, Κύπρο καὶ Κρήτη (Φίλων ὁ Ἰουδαῖος, Legatio ad Caïum 281 - 2):

«... Περὶ δὲ τῆς ἱεροπόλεως τὰ προσήκοντα μοι λεκτέον. Αὕτη, καθάπερ ἔφην, ἐμὴ μὲν ἐστὶ πατρίς, μητρόπολις δὲ οὐ μιάς χώρας Ἰουδαίας, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων, διὰ τὰς ἀποικίας ἃς ἐξέπεμψεν ἐπὶ καιρῶν, εἰς μὲν τὰς ὁμόρους Αἴγυπτον, Φοινίκην, Συρίαν τὴν τε ἄλλην καὶ τὴν κοίλην προσαγορευομένην, εἰς δὲ τὰς πόρρω διωρισμένους Παμφυλίαν, Κιλικίαν, τὰ πολλὰ τῆς Ἀσίας ἄχρι Βιθυνίας, καὶ τῶν τοῦ Πόντου μυχῶν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς Εὐρώπην Θετταλίαν, Βοιωτίαν, Μακεδονίαν, Αἰτωλίαν, τὴν Ἀττικὴν, Ἄργος, Κόρινθον, τὰ πλείστα καὶ ὅρια Πελοποννήσου. Καὶ οὐ μόνον αἱ ἡπειροὶ μεσταὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀποικιῶν εἰσιν, ἀλλὰ καὶ νῆσων

Ἐπιγραφή ἀφιερώματος ἀπὸ ἀρχαία Συναγωγὴ τοῦ α' μ.Χ. αἰῶνος, στὸ Orhei, Ἰερουσαλήμ. Τὸ κείμενο ἔχει ὡς ἑξῆς: «Θεόδωτος γιὸς Βεττένου τοῦ Ἰερέα καὶ Ἀρχισυναγωγοῦ, γιὸς Ἀρχισυναγωγοῦ καὶ ἐγγονός Ἀρχισυναγωγοῦ. Οἰκοδόμησε τὴν Συναγωγὴν τούτῃ γιὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ νόμου καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐντολῶν, καθὼς καὶ τὸ Ἄσυλο, τὰ καταλύματα καὶ τὴν ἐγκατάσταση νεοῦ, πρὸς χρῆση τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν. Ἡ Συναγωγὴ ἰδρύθη ὑπὸ τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων του καὶ τοῦ Σιμωνίδου».

αἱ δοκιμώταται, Εὐβοία, Κύπρος, Κρήτη. Καὶ σιωπῶ τὰς πέραν Εὐφράτου».

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, στὶς περιοδεῖες τοῦ στὴν Ἑλλάδα, βρῆκε Ἑβραίους καὶ συναγωγές σέ πολλές πόλεις, ὅπως στοὺς Φιλίππους, στὴ Θεσσαλονίκη, τὴ Βέροια, τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Κόρινθο (Πράξεις Ἀποστόλων 16 - 20):

«Κατήντησεν δὲ καὶ εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητῆς τῆς ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς πατρὸς δὲ Ἑλλήνος, ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἥδειςαν γὰρ ἅπαντες ὅτι Ἑλλήν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν. Ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσολύμοις. Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει καὶ ἐπερίσσευν τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

Διήλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ· παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρωάδα. καὶ δρᾶμα διὰ νυκτὸς τῷ Παύλῳ ὤφθη, ἀνὴρ Μακεδὼν τις ἦν ἐστῶς καὶ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ θεὸς εὐαγγελισσασθαι αὐτούς.

Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Νέαν πόλιν, κακεῖθεν εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν πρώτη τῆς μερίδος Μακεδονίας πόλις, κολωνία. Ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν οὗ ἐνομίζομεν προσευχῆν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθοῦσαις γυναῖξιν. καὶ τὶς γυνὴ ὁ-

νόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατίρων, σεβομένην τὸν Θεόν, ἤκουεν, ἥς ὁ κύριος διηνοίξει τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλομένοις ὑπὸ Παύλου, ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα· εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένετε· καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς τὴν προσευχήν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ὑπαντήσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρείχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντιευμένη. αὕτη κατακολουθοῦσα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζεν λέγουσα· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας, τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας,

διαπονηθεὶς δὲ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν· παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελεῖν ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἐξῆλθεν αὕτη τῇ ὥρᾳ. Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπिलाβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπαν· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη ὃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις αὐσιν, καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ραβδίσειν, πολλὰς δὲ ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγέλλοντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς· ὃς παραγγέλλαν τοιαύτην λαβὼν ἔβαλεν αὐτούς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας ἡσφαλίσατο αὐτῶν εἰς τὸ ξύλον. Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σιλᾶς προσευχόμενοι ὕμνου τὸν Θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοιοι· ἄφνω δὲ σεισμός ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἠνεώχθησαν δὲ παραχρήμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμά ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεωγμένους τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἠμέλλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησεν δὲ Παῦλος μεγάλη φωνὴ λέγων· μηδὲν πράξης σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ, φῶτα εἰσεπήδησεν, καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ Σιλᾶ, καὶ προσαγῶν αὐτούς ἔξω ἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; οἱ δὲ εἶπαν· πιστεύσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σύ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ σὺν πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτούς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτός καὶ οἱ αὐτοῦ ἅπαντες παραχρήμα, ἀναγαγὼν τε αὐτούς εἰς τὸν οἶκον παρέθηκεν τράπεζαν, καὶ ἡγαλλίαστο πανοικεῖ πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ραβδοῦχους λέγοντες· ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπέσταλκαν οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῇτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς· δεῖραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλαν εἰς φυλακὴν· καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. ἀπήγγειλεν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ραβδοῦχοι τὰ ρήματα ταῦτα. ἐφοβήθησαν δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοι εἰσιν, καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ

ἐξαγαγόντες ἡρώτων ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Ἀπολιωνίαν ἦλθον εἰς Θεσσαλονικίην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ὁ Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπίστησαν καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλᾶ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλήθος πολὺ, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι.

Ζηλώσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων ἄνδρας τινὰς πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν, καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτούς προαγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον· μὴ εὐρόντες δὲ αὐτούς ἔσυρον Ἰάσονα καὶ τινὰς ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώνουσιν οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεσιν, οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν, βασιλεῖα ἑτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα, καὶ λαβόντες τὸ ἱκανόν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἰς Βέροιαν, οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπήεσαν· οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρί-

Μωσαϊκὸ δάπεδο βυζαντινῆς ἐκκλησίας (527 μ.Χ.), στὸ Bet Guvrin. (Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Ἰσραήλ).

νοντες τὰς γραφὰς εἶ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσεβούνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. Ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἤλθον κάκεῖ σαλεύοντες καὶ ταράσσοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ἕως ἐπὶ τὴν Θάλασσαν· ὑπέμεινάν τε ὁ τε Σιλὸς καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ, οἱ δὲ καθιστάνοντες τὸν Παῦλον ἡγαγον ἕως Ἀθηνῶν, καθὼς ἐβόλῃ ἐνταλὼν πρὸς τὸν Σιλὸν καὶ τὸν Τιμόθεον ἵνα ὥς τάχιστα ἐλθῶσιν πρὸς αὐτὸν ἐξήρουν.

Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχόμενοι αὐτοὺς τοῦ Παύλου, παρωζύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντος κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἐπικουρείων καὶ Στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ, καὶ τινες ἔλεγον· τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος αὐτὸς λέγειν; οἱ δὲ· ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελέως εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοι δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον πάγον ἡγαγον, λέγοντες· δυνάμεθα γινῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχὴ; ξενίζοντα γὰρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τίνα θέλει ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδηροῦντες ξένοι εἰς αὐδὲν ἕτερον ἡλικαῖρον ἢ λέγειν τὴν ἡ ἀκούειν τὴν καινότερον. σταθεῖς δὲ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου ἔφη· ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γάρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ. ὁ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, αὐτοὺς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδούς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησεν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντός προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Θεόν, εἰ ὅρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὗροιν, καὶ γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὥς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν·

τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.

γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὁμοίον, τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τὰ νῦν ἀπαγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν, καθὼς ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρί, ᾧ ὤρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπαν· ἀκουσόμεθα σου περὶ τούτου καὶ πάλιν. οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δαμαρῖς καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετά ταῦτα χωρισθεὶς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον, καὶ εὐρύν τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύ-

λαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλον γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσήλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμοτεχνῶν εἶναι ἔμελλεν παρ' αὐτοῖς, καὶ ἡργάζοντο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἐπεθὲν τε Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνας.

Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σιλὸς καὶ ὁ Τιμόθεος συνέχισαν τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. ἀντιπασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων ἐκτιναζόμενος τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· τὸ αἶμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὸ ἔθνη πορεύσομαι, καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινος ὀνόματι Τιτίου Ἰούστου σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ ἡλικία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσεν τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευσαν καὶ ἐβαπτίζοντο. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος ἐν νυκτὶ δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ· μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλε καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαὸς ἐστὶ μετὰ σοῦ· πολλοὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐκάθισεν δὲ ἑνιαυτὸν καὶ μηνᾶς ἐξ ἐδιδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Γαλλίωνας δὲ ἀνθυπαίου ὄντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἡγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον ἀνεπίθει αὐτὸς τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν Θεόν, μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα εἶπεν ὁ Γαλλίω πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· εἰ μὲν ἦν ἀδίκημά τι ἡ ραδιούργημα πονηρὸν, ὡς Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀνεσχόμεν ὑμῶν· εἰ δὲ ζητήματα ἐστὶν περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὤψεσθε αὐτοὺς· κριτὴς ἐγώ τοῦτων οὐ βούλομαι εἶναι, καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες Σωθῆνεν τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τοῦτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελεν. Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξῆλπε εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κεירάμενος ἐν Κεγχρεαῖς τὴν κεφαλὴν· εἶχεν γὰρ εὐχὴν. κατήντησαν δὲ εἰς Ἐφεσον, κάκεινους κατέλιπεν αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέξατο τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτῶντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον χρόνον μείναι οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀποταξάμενος καὶ εἰπὼν· πάλιν ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ Θεοῦ θέλοντος, ἀνῆχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, καὶ κατελθὼν εἰς Καίσαρειαν, ἀναβάς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλιτικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, στηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.

Ἰουδαῖος δὲ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἐφεσον, δυνατός ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. αὐτὸς ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζῶν τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰουδαίου· οὗτος τε ᾤετο παρηρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος συνε-

βάλλετο πολύ ταῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· εὐτόνως γάρ τοις Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνύς διὰ τῶν γραφῶν εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν».

Ἄλλωστε, εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στοὺς Ἑβραίους ἀπευθύνθηκε καὶ κυρίως στηρίχθηκε γιὰ τὴ διάδοση τῆς νέας θρησκείας.

Ὁ ἐβραϊκὸς πληθυσμὸς στὴν Ἑλλάδα μεγάλωσε κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν ἰουδαϊκῶν πολέμων (66 — 70 μ.Χ.). Ἀπὸ μαρτυρία τοῦ Ἰωσήπου μαθαίνουμε ὅτι ἔξι χιλιάδες νέοι Ἑβραῖοι στάλθηκαν ἀπὸ τὸ Βεσπασιανὸς στό Νέρωνα, γιὰ νὰ δουλέψουν στὸν ἱσθμὸ τῆς Κορίνθου (Ἰουδαῖκοὶ Πόλεμοι 3 : 540):

«... τῶν δὲ νέων ἐπέλεξας τοὺς ἰσχυροτάτους ἐξακισχιλίους ἐπεμψεν εἰς τὸν ἱσθμὸν Νέρωνι, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος εἰς τρισμυρίους καὶ τετρακοσίους ἀντάς πιπράσκει χωρὶς τῶν Ἀγρίππᾳ χαρισθέντων».

Ἡ δευτέρη γυναῖκα τοῦ Ἰωσήπου, ποὺ ἔζησε τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰώνα, ἦταν Ἑβραία ἀπὸ τὴν Κρήτη (Ἰωσήπου Βίος 427):

«... Μετὰ ταῦτα ἡγαγόμεν γυναῖκα κατωκηκυῖαν μὲν ἐν Κρήτῃ, τὸ δὲ γένος Ἰουδαίαν, γονέων εὐγενεστάτων καὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν ἐπιφανεστάτων, ἦθει πολλῶν γυναικῶν διαφέρουσαν, ὥς ὁ μετὰ ταῦτα βίος αὐτῆς ἀπέδειξεν».

Καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἐπιβεβαιώνουν ὅτι στὴν Κρήτη κατοικοῦσαν Ἑβραῖοι, τὴν τελευταία γενιά πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ δευτέρου Ναοῦ (2, 11):

«Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι, Κρήτες καὶ Ἀραβες, ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει μιά περίεργη διήγηση γιὰ τὴν καταγωγή τῶν Ἑβραίων τῆς Κρήτης καὶ τὴ φυγὴ τους στὴν Ἀφρική (Λιβύη). Ἀπόδειξη ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων Ἰδαῖοι (= κάτοικοι τῶν ὀρέων τῆς Κρήτης Ἰδα) καὶ Ἰουδαῖοι (Historia V, 2):

«Sed quoniam famosae urbis suprenum diem tradituri sumus, congruens videtur primordia eius aperire».

Iudaeos Creta insula profugos novissima Libyae insedissememarant, qua tempestate Saturnus vi lovis pulsus cosserit regnis, argumentum e nomine petitur: inclutum in Creta Idam montem, accolae Idaeos aucto in barbarum cognomento Iudaeos vocitari...».

Στὴν Κύπρο οἱ Ἀπόστολοι Παῦλος, Βαρνάβας ὁ Κύπριος, Ἰωάννης καὶ Μάρκος δίδασκαν τὸ Χριστιανισμὸ «ἐν ταῖς συναγωγαῖς» τῆς πόλεως Σαλαμίνα. Ἡ χρησιμοποίηση αὐτῆς τοῦ πληθυντικοῦ στὰ κείμενα τῶν Ἀποστόλων καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι κατεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ρωμαίου ἀνθυπάτου, δείχνει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων στὸ νησί ἦταν μεγάλος (Πράξεις Ἀποστόλων 13; 4 — 9):

«... ἐκεῖθεν τε ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον, καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων· εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπρέτην... Διελθόντες δὲ ὁλὴν τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου εὗρον ἀνδρὰ τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ὃ ὄνομα Βαρισησοῦς, ὃς ἦν σύν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνεψώ...».

Φαίνεται ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὑπῆρχε στὴν Ἱερουσαλὴμ Κοινότης Κυπρίων Ἑβραίων (Πράξεις Ἀποστόλων 11, 19 — 20):

«Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διήλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. Ἦσαν δὲ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν».

Ἡ ἐβραϊκὴ Διασπορά στὴν Ἑλλάδα, τὴ ρωμαϊκὴ αὐτὴ ἐποχὴ, μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιγραφῶν ποὺ βρέθηκαν στὰ διάφορα κέντρα, ὅπως ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Θήβα, ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος, ἡ Ἀττική, ἡ Κόρινθος ὅπου ὑπῆρξε καὶ Συναγωγὴ (CIG I 718):

[Συνα]γωγῇ Ἑβρ[αίων]

τὸ Ἄργος, ἡ περιοχὴ Ἀρκαδίας, ἡ Πάτρα κλπ.

Οἱ μόνοι μεταξὺ τῶν Ἑβραίων στὴν Ἑλλάδα ποὺ ἐπαιζαν σπουδαῖο ρόλο στὶς διενέξεις μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἦταν οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κύπρου. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Τραϊανοῦ, καὶ εἰδικά, τὰ χρόνια 115 — 117 μ.Χ., οἱ Ἑβραῖοι συμμετείχαν στὸ γνωστὸ πραξικόπημα ποὺ ἔλαβε χώρα σὲ διάφορα κέντρα ὅπου ζοῦσαν Ἑβραῖοι, ὅπως στὴν Κυρήνη, τὴν Αἴγυπτο, τὴ Μεσοποταμία. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ἀρτεμίουσκ σκότωσαν 240.000 ἄτομα καὶ κατέστρεψαν τὴ Σαλαμίνα. Ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἀπώλειες τῶν ἰδίων τῶν Ἑβραίων δὲν ὑπάρχουν μαρτυρίες. Μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ πραξικοπήματος, ἀπαγορεύτηκε στοὺς Ἑβραίους νὰ ζανασκεπασταθοῦν στὴν Κύπρο.

Υπάρχουν, ὅμως, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐπέστρεψαν στὸ νησί κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰώνα, σύμφωνα μὲ μαρτυρίαι ἐπιγραφῆς τῆς ἐποχῆς. Καὶ ἀν τὸ ὄνομα «Ζεφίριν» ταυτίζεται, καθὼς νομίζεται, μὲ τὴν Κύπρο, τότε, ὁ Τενέ Ραββίνος Ἀκκίβα ἐπισκέφθηκε τὸ νησί ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. (Σιφρί, Νασα Δ). Πάντως ἐπιγραφὴ τοῦ τέταρτου αἰώνα μαρτυρεῖ τὴν ἀνακαίνιση τῆς συναγωγῆς στὸ νησί, κατὰ τὸν τρίτο αἰώνα. Στὸ νησί βρέθηκαν ἐπίσης Μενορωθ (ἐπάφωτες λυχνίες) τοῦ τρίτου αἰώνα.

Ἐκτὸς τῶν Ἑβραίων τῆς Κύπρου, οἱ Ἑβραῖοι στὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, δὲν πέρασαν ἀνταραχῆς οὔτε ὑπέστησαν διώξεις. Ὁ ἀρχαῖος μάλιστα αὐτὸς ἐβραϊκὸς πυρήνας στὴν Ἑλλάδα, ἀπέτελεσε τὴ βάση τῆς ἐβραϊκῆς ἐγκαταστάσεως στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ, καθὼς καὶ τὴ βάση τῆς ἐβραϊκῆς Διασπορᾶς στὰ Βαλκάνια.

ΙΑΚΩΒ ΣΙΜΠΗ

→ Οἱ ἐβραϊκὲς ἐπιγραφές ποὺ βρέθηκαν στὴν Ἑλλάδα δημοσιεύθηκαν στὸ Βιβλίο τοῦ Frey, *Corpus Inscriptionum Judaicarum* (CIG), τόμος I, ἀριθμοὶ 692 — 731. Στὴν ἐπανεκδόση τοῦ ἰδίου τόμου, μὲ προσθήκη τοῦ Baruch Lifshitz, ἀριθμοὶ 692a — 731g.

* Ὡς υπογραμμίσαις στὰ κείμενα εἰναι ἀπὸ τὸ συγγραφεὶς γιὰ καλλιτέχνη ἐντοπισμοὶ τῶν διαφόρων στοιχείων

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΒΡΑΪΚΑ ΛΑΪΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

‘Από τό βιβλίό του ιστοριοδίφου - δημοσιογράφου κ. Βάσου Καλογιάννη «Λάρισα: Μάντρε ντ’ Ισραέλ» (Λάρισα, 1959) αναδημοσιεύουμε τά παρακάτω:

«Τά παλαιά τραγούδια πού ακουθοῦν, προέρχονται ἄλλα ἀπό τό ἀρχεῖο τοῦ Λαρισσαίου σοφοῦ Ἰσραηλίτη φίλου μας Χαΐμ Ἀλχανάτη, μέ τήν πολύτιμη συνεργασία τοῦ ὁποῖου τά μεταγλωττίσαμε στήν ἐλληνική καί ἄλλα ἀπό τό βιβλίό «Ἰσπανικές Ρομάντσες» τοῦ Μασέ Ἀττία (ἐκδόσεως 1955 — Ἱερουσαλήμ).

Ἀποδίδομε μερικά ἀπό τά χαρακτηριστικώτερα, τά ὁποῖα τραγουδιόνταν στά περασμένα ἀπό τοὺς Εβραίους τῆς Λαρίσης, κατά τίς ἐορταστικές συγκεντρώσεις καί πανηγύρεις των. Ἰδοῦ τό πρῶτο πούναι συνδεδεμένο καί μέ τήν ἐθνοτοπικήν ἱστορία.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ «ΤΗΣ ΛΑΡΣΑΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ»

Κάτω ἀπ’ τῆς Λάρσας τό παληό,
Καμαρωτό γεφύρι,
Ἐβραιοπούλα κάθεταί,
Μι’ ἀρχόντοθυγατέρα
Ποῦ ὁ κύρης τῆς τήν ἔδινε
Σέ Τσελεμπή γυναῖκα
Μά πλούσιον δέν ἤθελε,
Τί ἓνα φτωχό ἀγαποῦσε.
Σ’ ἓνα ὁμορφάντρα παγωτᾶ
Δόθηκε ἡ ζηλεμένη
«Ἀγαπημένε μου ἔλεγε,
Μέ σέ θά γίνω ταῖρι.
Τίς βέρες ἄς ἀλλάξουμε,
Γοργά νά παντρεθοῦμε».
Μά μόλις παντρεφτῆκανε
Τί λούσα τοῦ ζητοῦσε
Ποῦ τό φτωχόν ὁμορφονιό,
Τόν ρίζαν τοῦ θανάτου,
Σερράϊ ψηλό τοῦ γύρευε
Πρός τό γιאלό νά βλέπει
Νάχει λουτρό στίς κάμαρες
Καί τρούλους στά ταβάνια,
Μπανιέρες νάχει ὀλόχρυσες,
Κάνουλες ἀργυρένιες,
Δοῦλες πού νά τῇ λούζουνε,
Σκλάβους νά τῇ στολίζουν.
«Ἀπ’ τό Θεό νά τόβρουνε

— Κλαίγεται ὁ δόλιος ἀντρας —
Ποῦ μοῦδωσεν ἡ τύχη μου,
Τέτοια λωλή γυναῖκα».

Στά ἐπεξηγηματικά σχόλια πού δίνει ὁ ἀπανθιστής αὐτῶν τῶν μελοποιημένων διαμαντιῶν τῆς παγκόσμιας δημοτικῆς ποιήσεως, Ἀττίας, γράφει χαρακτηριστικά γιά τήν ἔβραιοελληνικήν αὐτή «ρομάντσα» ὅτι αὐτό τό λαρισινό τραγούδι εἶναι ὁπωσδήποτε βαλκανικῆς προελεύσεως καί τραγουδιόταν πολύ στή Λάρισα. Μάλιστα ὁ ἴδιος τό εἶχε ἀκούσει νά ἀδεται ἀπό παλιά ἀρχόντισσα Ἰσραηλίτισσα τῆς Θεσσαλικῆς Λαρίσης (τῆς μεγάλης οἰκογενείας Ἀλχανάτη) καθῶς ἐπίσης τοῦ ἐδιηγέθησαν ὅτι τό ἄσμα αὐτό ἦταν συνδεδεμένο μέ τοὺς τοπικούς μεσαιωνικούς λαϊκοὺς θρύλους, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν ὅτι ὀλοχρονίς ἡ γέφυρα τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ κτιζόταν καί κάθε χρόνο τόν Δεκέμβριο

ΣΧΟΛΗ ΕΒΡΑΪΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Στή Χαϊδελβέργη ἐγκαινιάσθηκε πρόσφατα ἡ «Ἀνωτάτη Σχολή Ἑβραϊκῶν Μελετῶν», στήν ὁποία μπορεῖ κανεῖς νά σπουδάσει τό Ταλμούδ, τῇ Βίβλῳ, τήν ἑβραϊκή γλῶσσα καί τήν ἱστορία τοῦ ἑβραϊκοῦ πνεύματος. Ὁ κύκλος σπουδῶν περιλαμβάνει πέντε χρόνια καί συμπληρώνεται μέ πτυχιακές ἐξετάσεις.

Ἡ μοναδική στό εἶδος τῆς γιά τήν Εὐρώπῃ Ἀνωτάτη Σχολή χρηματοδοτεῖται κατά ἐβδόμηνα τοῖς ἑκατὸ ἀπὸ τίς ὁμόσπονδες Χῶρες καί κατὰ τριάντα τοῖς ἑκατὸ ἀπὸ τό Κεντρικὸ Ἑβραϊκὸ Συμβούλιο.

μῆνα γκρεμιζόταν ξαφνικά, ἀπὸ τά πλημμυρικά ὕδατα τοῦ χειμῶνος, τά ὁποῖα κατέστρεφαν τά πάντα ἕως ὅτου ὁ ξένος ἀρχιμάστορας, πού τό ἔκτιζε, ὑπετάχθη στὸν μακάβριο θρύλο τοῦ «στοιχειώματος» καί ἐθυσίασε τὴν πεντάμορφη μοναχοκόρη του καί ἐπέτυχε νά «στεργίωση» τό πολύτοξο γραφικὸ γεφύρι τῆς Λαρίσης, τό ὁποῖο ἀνετίναξαν οἱ Ἀγγλοὶ στὸν πόλεμο τοῦ 1940 καί ἀποτελείωσαν οἱ Γερμανοὶ στήν ἐπαίσχυντη φυγῇ τους, κατὰ τήν ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τήν κατοχή. Ὁ θρύλος αὐτός εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένος στήν Ἑλλάδα καί τό τραγούδι τοῦ «Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας» ἀποτελεῖ τό ὀποκορύφωμά του καί τό ὁμορφοτράγουδο τοῦ «Γεφυριοῦ τῆς Λαρίσης» ἔχει περιτέχνως συνδεθεῖ μέ τό γεγονός πού ἀναφέρεται σ’ αὐτό. Ἐχει δέ τοῦτο, ἐντελῶς ἰδιαιτέρεην σημασία γιά τήν τοπικήν ἱστορία, διότι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ βιβλίου τοῦ Μ. Ἀττία, δέν γνωρίζαμε ὅτι ἐνυπῆρχε καί παρόμοιος θρύλος γιά τό γεφύρι τῆς Λαρίσης.

Ἄλλο παλαιὸ τραγούδι, πού γράφτηκε ὑπὸ τύπον ἐρωταπαντήσεων καί συναντᾶται στήν ἐλληνική δημοτικὴ ποίησι, εἶναι:

Η ΠΙΣΤΗ ΣΥΖΥΓΟΣ

Πές μου Στρατιώτη μου καλέ
ποῦθε εἶναι ἡ ἀφεντιά σου;
Μὴν εἶδες τὸν ἀφέντη μου
σάν ἀπὸ θάμα, κάπου;

Ἐκδηλώσεις ἀπὸ τό Σύνδεσμο «Ἑλλάς - Ἰσραήλ» γιά τὴν 25ῃ Μαρτίου

Εἰδικές ἐκδηλώσεις γιά τὸν ἐορτασμό τῆς ἐπετείου τῆς 25ῃς Μαρτίου πραγματοποιήθηκαν ἀπὸ τό Σύνδεσμο «Ἑλλάς - Ἰσραήλ» στήν Ἀθήνα καί στῇ Θεσσαλονίκῃ, στίς Ἰσραηλιτικές Λέσχες.

* Στὴν Ἀθήνα μίλησε ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου κ. Δημ. Νικολαΐδης μέ θέμα: «Ἡ ἄξια τῆς ἐλευθερίας».

* Στῇ Συμπρωτεύουσᾳ ὁ ἐκπαιδευτικὸς κ. Χ. Παχυγιαννάκης ἀνέπτυξε τό θέμα: «Χρονικὸ τοῦ Ἀγῶνος». Τὸν ὁμιλητὴ παρουσίασε ὁ γεν. γραμματεὺς τοῦ Συνδέσμου κ. Γ. Ζωγραφάκης.

Ἄσπρος ὁ ἄντρας μου ἦτανε,
ψηλὸς σάν κυπαρίσσι
Καβάλαε ὅτι ὁλόλευκο
ραγιάς στὸν Ἀγγλο Ρήγα,
Καί τ' ἄρματά του εἶχανε
βασιλική σφραγίδα.
«Αὐτός ὁ ἄντρας πού μου λές
μῆνα ἔχει στὸ χῶμα».
«Πῶς κάνει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ
κι' ἀκούγω τέτοιο πρᾶγμα;
Ἐφτά χρόνια τὸν καρτερῶ
Κι' ἄλλα ἐφτά προσμένω
Στὰ δεκατέσσερα ἂν δέ ρθῇ
Καλογρηά θά γένω,
Στῇ Σάντα Κλάρα μοναχῇ
Στῇ Σάντα Ἀνιές μονάχη.
Κι' αὐτά τὰ τρία κορίτσια μου
Καλόγρηες θά τὰ κάμω,
Τῇ μιὰ στή Σάντα Κλάρα, ἐκεῖ,
Στῇ Σάντα Ἀνιές τὴν ἄλλη,
Τὴν τρίτη τῇ μικρότερη
μαζί μου θά τὴν πάρω
γιά νά μέ νίβη τὸ πουρνό,
βράδι νά μέ ταίζη».
Τὸ Πύργο ἐγυρόφεραν
καί ἀναγνωριστήκαν.
«Ἄντρα μου» ἐκείνη φώναξε,
«Γυναῖκα μου» αὐτός.

*Ἔνα ὁμορφοτραγουδο τοῦ γάμου
εἶναι καί τὸ ἐξῆς:*

ΑΝ Μ' ΑΓΑΠΟΥΣΕΣ...

Ἐάν ἐσύ μὲ ἠθελες
ὅπως κι' ἐγὼ σέ θέλω,
θάρρηνες ἀνεμόσκαλα
γιά νάρθω νά σέ πάρω.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Ἄν τόσο μὲ ἀγάπαγες
ὅπως κι' ἐγὼ ἀγαπῶ σε
θάρρηνες τὴν τριχίτσα σου
πίσω ἀπ' τ' ἀνάκτορό σου.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη,
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Τὸ ποταμάκι νά διαβῇ
ἐχτίσα μονοπάτι
Νά μὴ λερῶση ἡ νύφη μου
τὸ ὠραῖο φόρεμά της.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Τὸ ρυάκι αὐτὴ γιά νά διαβῇ
πετρόχτισα δρομάκι
Γιά νά περάση ἀλέρωτο,
τὸ ὠραῖο της παπουτσάκι.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη,
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Στὸ πανωραῖο της μέτωπο,

βασιλικὸ φυτεῦω
καί στοὺς ἐννιά τοὺς μῆνες μας,
λουλούδι θά μοῦ δώση.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Μ' ἀσπρίτσα ἐγὼ τὴν ἔσπειρα
καί στοὺς ἐννιά τοὺς μῆνες,
τὸ γελαστό της πρόσωπο,
θά φέξῃ ἀπ' τ' ἀγόρι.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Στὸν τράχηλό της φύτεψα
πανόμορφο λουλούδι
καί στὰ ἐννιάμηννα θά πῶ,
μιὰ εὐχή, τὴν «Σεεχιγιάνου».

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

Στὸ σῶμα σου πιά φύτεψα
τὴν ὠρία ἐπιθυμία μου,
καί στοὺς ἐννιά τοὺς μῆνες μας
θά δρέψω τὸν καρπὸ μας.

Ἡ νηόνυφη θέλει νά πάη
ψυχὴ μου, ἔλα σέ μένα.

*Τὸ τραγοῦδι πού ἐν συνεχείᾳ ἐ-
πιλέξαμε, εἶναι ἓνα γλυκόλαλο ἐθνι-
κὸ ὄσμο πού τραγουδιέται ἀπ' ὁ-
λους τοὺς Ἑβραίους, καί ἰδιαίτερα
τῆς διάσποράς, καί πού θυμίζει τὸ*

*ἐθνικὸ ἑλληνικὸ τραγοῦδι: «Μὴ
κλαίγεις Κυρὰ Δέσποινα, πάλι μέ
χρόνους καί καιροὺς κλπ.»*

ΡΑΧΗΛ ΜΗΤΕΡΑ ΜΑΣ

Ἡ μητέρα μας Ραχήλ
εἶναι πάνω στὰ οὐράνια,
μὲ τὴ νηστεία στὸ στόμα της,
προσεύχεται καί λέγει:

«Θά διαλαλήσω καί θά πῶ,
στὸν κόσμο θά φωνάξω,
Γιά σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ,
θέλω, νά ρθῇ ὁ Σωτήρας»

Μὴν κλαῖς Ραχήλ,
μὴ θλίβεσαι,
μόν πάρε τὸ μαντήλι
καί σκούπισε τὰ μάτια σου.

«Τὰ τέκνα μου ἦταν αὐτά,
παιδιά μου πάλι θάναι.
Εἶτε καλὰ εἶτε κακὰ
ἐγὼ θά τὰ λυτρώσω».

Τὸ Δ.Σ. τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Χαλκίδος

*Τὸ νέο Δ.Σ. τῆς Ἰσραηλιτικῆς
Κοινότητος Χαλκίδος ἀπετελέσθη
ἀπὸ τοὺς κ.κ. Λ. Λεβὴ πρόεδρος, Μ.
Καταλὰν ἀντιπρόεδρος, Ζ. Κωστή
γεν. γραμματέα, Ἐ. Κοέν ταμῖα καί
Χ. Φριζὴ Σύμβουλο.*

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο μὲ πολλὴ λύπη πληροφορήθηκε
τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ ἀείμνηστου

ΙΑΚΩΒΟΥ ΧΑΪΜ ΝΑΧΜΙΑ

πού διετέλεσε ἐπὶ μακρὰ σειρά ἐτῶν ἀπὸ τὰ ἡγετικά στελέχη τοῦ ἑλλη-
νικοῦ Ἑβραϊσμοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου προσέφερε πολλές ὑπηρεσίες.

Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου συνήλθαν σὲ ἑκτακτὴ συνεδρίαση καί ἀφοῦ
ἀκουσαν τὸν Ἀντιπρόεδρο, πού μίλησε γιά τὴν ἐξαιρετὴ προσωπικότη-
τα τοῦ ἐκλιπόντος, ἐκφράζουν τὴ βαθεῖά τους θλίψη γιά τὴν ἀπώλεια
καί ἀποφασίζουν:

1. Ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νά παρακολουθήσῃ
τὴν κηδεῖα καί ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος νά χαιρετίσῃ τὸν νεκρό.
2. Ἡ κηδεῖα νά γίνῃ, τιμῆς ἔνεκεν, δαπάναις τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλι-
τικοῦ Συμβουλίου.
3. Νά δημοσιευθεῖ τὸ ψήφισμα στὸ περιοδικὸ τοῦ Κ.Ι.Σ. «ΧΡΟΝΙ-
ΚΑ».

Ἀθῆναι, 28 Μαρτίου 1980
Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο
Συντονισμοῦ καί Γνωματεύσεως
Ὁ Ἀντιπρόεδρος Ὁ Γεν. Γραμματέας

Ἀλβέρτος Κόβο Μιχαὴλ Μάτσας

ΜΙΑ... ΠΕΡΙΕΡΓΗ ΑΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Περίεργες για θεολόγους, αναχρονιστικές και μισαλλόδοξες απόψεις εξέφρασε το περιοδικό «Σάλπισμα» (όργανο των Έλευθέρων Εύαγγελικών Εκκλησιών), με την ευκαιρία της έκδόσεως, από το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο, του «Βιβλίου Μνήμης». Συγκεκριμένα, στο τεύχος του του Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1979, το περιοδικό αυτό έγραψε:

«Αποτελεί έκδοση 1979 του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου των Κοινοτήτων της Ελλάδος και είναι, όπως ο πρόλογός του τό λέει, ένα λεύκωμα, ένα βιβλίο πόνου και όδυνης, ένα βιβλίο ντοκουμέντο, ένα βιβλίο καταγγελίας, που έρχεται να καταγγείλει τη θηριωδία των χιτλερικών στρατοπέδων συγκεντρώσεως και να φέρει στη μνήμη τὰ θύματά τους, όχι μόνο τούς Έλληνες Εβραίους που περιέχονται σ' αυτό αλλά και όλα εκείνα τὰ ἑξῆς ἑκατομμύρια Έβραίους, κόρη ἑθνικότητας που χάθηκαν στὰ στρατόπεδα. Καί είναι πραγματικά τραγικό και μόνο νά φέρει κανείς στη μνήμη του τίς σελίδες ἐκείνες τῆς φρίκης, τῆς ἀνθρώπινης σκληρότητας. Πόσα δέν ἔγιναν μέ τή δικαιοσύνη πῶς θά χιζόταν ἕνας ἄλλος κόσμος, καλύτερος ἀπό αὐτόν που ὑπῆρχε.

Καθώς διατρέχει κανείς τίς σελίδες τοῦ βιβλίου καί βλέπει ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄντομα, ἀπό βρέφη ὡς τήν γεροντική ἡλικία, πού τό καθένα τους ἀντιπροσωπεύει μιά ἀνθρώπινη ὑπάρξη μέ τούς πόθους, τὰ ὄνειρα καί ἴσα δικαιώματα ζωῆς πᾶν σέ τοῦτον τόν πλανήτη, νά συσσωρευοῦνται θύματα ἑνός ἀπάνθρωπου ὀλοκαυτώματος, συνέπεια τῆς πιό ἀλαζονικῆς φιλοσοφίας καί πολιτικῆς πού φάνηκε σέ τοῦτο τόν πλανήτη, δέν μπορεῖ παρά νά νοιώσει βαθειά ὀλίσφι, ὄχι μόνο γιά τὰ θύματα πού ἐφυγαν, — ἔστω πρόωρα καί τραγικά μέ τόν ἀπάνθρωπο τοῦτο τρόπο — ἀλλά καί γιά τούς ἐκτελεστές καί ὑἱτες, γιά τήν κατάντια τοῦ ἀνθρώπου πού αὐταπατάει νά ὀνειρεῖται πῶς μπορεῖ νά χτίσει ἕναν καλύτερο κόσμο καί γιά τό μέλλον πού περιμένει τόν κόσμο μας ἀπό τήν οἰκτρή αὐτή πλάνη. Γιατί τίποτε δέν βεβαιώνει πῶς αὐτό πού γίνηκε στό παρελθόν δέν θά ἐπανεέλθει πιό φρικτό, πιό ἀπαίσιο, πιό τρομερό στό μέλλον. Τουλάχιστον ἡ ἱστορία αὐτό δείχνει, αὐτό διδά-

σκει.

Καί γιά μέν τούς Έβραίους δέν ἔχει παρά νά θυμίσει κανείς αὐτό πού ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔννοεῖ νά φωνάζει, ἐνῶ αὐτοί μέ πείσμα ἀρνοῦνται νά προσέξουν, ὅτι αἰτία τῆς ἑθνικῆς τους συμφορᾶς καί τῶν δεινοπαθημάτων τῆς φυλῆς τους εἶναι ὅτι στάθηκαν πάντοτε ἀντίθετοι καί σκληροί στό θέλημα τοῦ Θεοῦ τους. Ἀπόρριψαν τούς προφήτες πού ὁ Θεός τούς ἔστειλε καί ἑσταύρωσαν τόν ἀληθινό Μεσσία τους, τόν Ἰησοῦν Χριστόν, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι αὐτό πού διαμαρτυρήθηκε ἐναντίον τους καί δέν εἶναι αὐτό γιά τό ὁποῖο θανατώθηκε ἀπό τὰ χέρια τους ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος (Πράξ. ζ' 51 - 53); Δέν εἶναι αὐτό πού ὁ Μωϋσῆς τούς εἶχε προείπει πῶς θά πάθαιναν ἀν παρήκουσαν τούς λόγους τοῦ Θεοῦ τους (Δευτερ. κη' 15); Καί δέν εἶναι αὐτό πού οἱ προφῆτες προκατήγγειλαν ἐναντίον τους; Γίνηκε σ' αὐτούς ὅ,τι ἐζήτησαν στή μέση τῆς ἀποστασίας τους: «τό αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν!».

Ὅμως, ὁ Θεός εἶναι Θεός οἰκτιρῶν καί Θεός ἀλήθειας. Καί οἱ ὑποσχέσεις Του στούς γενάρχες τοῦ Ἰσραήλ, ὅσες εἶπε, θά βγοῦν ἀληθινές καί τό ἔλεός Του δέν θά στερῆται, γιατί, ὅπως τό ἐπικαλεῖται καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «ἤξει ἐκ Σιών ὁ ρυόμενος ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπό Ἰακώβ καί αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλῃται τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν» (Ρωμ. ια' 26, 27). Αὐτό ἤδη πραγματοποιεῖται στίς μέρες μας.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά τὰ ἔθνη ἔχουν νά ἀντιμετωπίσουν κρίση. Τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τούς ἀνοίξε τήν πόρτα τῆς σωτηρίας μέ μόνο τίμημα τήν εἰλικρινή μετάνοια καί πίστη στό Χριστό. Δυό σχεδόν χιλιετηρίδες τώρα, ὅπως στίς ἡμέρες τοῦ Νῶε, ἡ θύρα τῆς Κιβωτοῦ εἶναι ἀνοιχτή. Μά ὅπως ἡ τότε ἀνθρωπότητα ἀρνῆθηκε νά μπεῖ στήν κιβω-

τό, ἔτσι καί ἡ σημερινή ἀρνεῖται τή σωτηρία. Συνεπῶς ἡ κρίση πού ἐπικρέμεται θά ἔρθῃ, αἰφνίδια, ἀπροσδόκητα καί ἀνελέητα, ὅπως στίς σελίδες τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκάλυψης περιγράφεται.

Στό «Βιβλίο Μνήμης», ὁ πρόλογός του τελειώνει μέ μιά εὐχή: «Ἡ θυσία τῶν θυμάτων νά χρησιμεύσει γιά τήν εἰρήνην τοῦ σύμπαντος κόσμου!». Ἀλλά ποιά εἰρήνη; Τάχα πιστεύουν οἱ ἐκδότες τοῦ βιβλίου πῶς τό οὐράνιο τοῦτο δῶρο μπορεῖ νά θεμελιωθεῖ στή γῆ τῆς ἀποστασίας; Εἰρήνη δέν εἶναι στούς ἀσεβεῖς, λέει ὁ Κύριος. (Ἡσαΐας μὴ' 22). Σάν ὅμως ἔλθῃ ὁ Ἀρχοντας τῆς Εἰρήνης, πού αὐτοί ἑσταύρωσαν, τότε ἡ εἰρήνη θ' ἀπλώσει σ' ὅλη τή γῆ: «Ἐν ταῖς ἡμέραις Αὐτοῦ θέλει ἀνθεῖ ὁ δίκαιος καί ἀφθονία εἰρήνης θέλει εἶσθαι ἑωσού μή ὑπάρξῃ σελήνη» (Ψαλμ. οβ' 7)».

★ Τό Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο, μέ ἔγγραφο ὑπογραφόμενο ἀπό τούς πρόεδρο καί γεν. γραμματέα του κ.κ. Ἰωσ. Λόβινγκερ καί Μιχ. Μάτσα, παρατήρησε τά παρακάτω:

«Διαβάζοντας τό σχόλιό σας, (τεύχος Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1979), ἐπὶ τοῦ νεοεκδοθέντος «Βιβλίου Μνήμης», αἰσθανθήκαμε βαθειά πικρία, ἀναφορικά μέ τή θεολογική ἑρμηνεία πού ἐπιχειρεῖτε ἀποδώσετε στό συνταρακτικώτερο γεγονός τῆς σύγχρονης ἱστορίας, τό Ὀλοκαύτωμα. Ἐξῆς Ἐκατομμυρίων Έβραίων, τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ὑποστηρίζετε, συγκεκριμένως, ὅτι τό Ὀλοκαύτωμα ἀποτελεῖ τήν συνέπεια τῆς ἀρνήσεως τῶν Έβραίων «στό θέλημα τοῦ Θεοῦ» καί τῆς μὴ ἀποδοχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀναμφίβολα, τό πιστεῦν τοῦ καθενός εἶναι σεβαστό. Ἀποτελεῖ, ὅμως, παρακινδυνευμένη ὑπερπλούστευση ἡ τοιαύτη «θεολογική» ἀντιμετωπίσις τοῦ Ὀλοκαυτώματος. Τό πρόβλημα δέν εἶναι μόνο ἑβραϊκό, ἀλλά πανανθρώπινο: ὑπάρχει τό θῆμα μέ τή δική του θρησκεία, ὑπάρχει, ὅμως, κι ὁ θῆτης μέ τήν ἀντίστοιχη δική του θρησκεία (ἡ ὁποία μάλιστα τυχαίνει νά εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς Ἀγάπης).

Μήπως ὁ Θεός (κατά τήν ἰδική σας θεολογική ἀντίληψη) ἐπικροτεῖ τή μισητή ναζιστική θεωρία τῆς φυλετικῆς ἀνωτερότητας, πού ἀπετέ-

49ον Πληροφοριακόν Δελτίον Δημοσιευμάτων Τύπου

Καθημερινή: Ἐναν «ἐξαφανισθέντα» ἥρωα, πρότειναν Ἀγγλοὶ βουλευτές, ὡς υποψήφιο γιὰ τὸ Νόμπελ Εἰρήνης: τὸ Σουηδὸ διπλωμάτη Ρασούλ Βάλλεμπεργκ, ὁ ὁποῖος ἔσωσε 25.000 Οὐγγροεβραίους κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ χιτλὶν χάνονται στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση (27 - 3 - 1980).

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ἐκτεταμένη ἐρευνα στὴν **Ἀκρόπολι** (6 - 4 - 1980) καὶ στὰ **Ἐπίκαιρα**, μέ τίτλο «Ὁ Δίκαιος τῆς Βουδαπέστης» (10 - 4 - 1980).

Ἀπογευματινὴ: Ἡ 12χρονη μαθήτρια τῆς Ε' Δημοτικοῦ 2ου Δημοτικοῦ Σχολείου Νέου Ψυχικοῦ Ἑλένη Δακανάλη, σέ ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ τῆς πρὸς τὸν ὑπουργὸ Παιδείας, σημειώνει: «Οἱ Γερμανοὶ, μαζί μέ τοὺς γειτονικοὺς τοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ ἀνθεῖ σήμερα στὴ Γῆ μας».

Ἔτσι ἀρχίζει τὸ μάθημα «Γερμανία» τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου τῆς Ε' Δημοτικοῦ «Γεωγραφία Εὐρώπης», ἐκδόση ΟΕΔΒ 1979. Οὔτε λέξη γιὰ ναζισμό, κατοχὴ Ἑλλάδας καὶ Εὐρώπης, θηριωδίες, ἐξόντωση 6 ἐκατομμυρίων Ἑβραίων, ἐρήμωση πόλεων καὶ χωριῶν, ὁμηρία, στρατόπεδα θανάτου. «Μέ θλίψη μεγάλη διάβασα τὸ μάθημά μου καὶ εὐχόμουν νὰ μὴ με σηκώσει ὁ δασκάλός μου γιατί δέν μπορῶ νὰ πῶ τέτοιο μάθημα» (26 - 3 - 1980).

Βῆμα: «Αὐτοὶ οἱ Γερμανοὶ ποὺ ἀψήφησαν τὸν Χίτλερ», εἶναι ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Ζ. Σαντόζ, ποὺ ἐξετάζει τίς προσπάθειες ἀντιστάσεως τῶν Γερμανῶν ποὺ ἐγίναν ἐπὶ Χίτλερ. Βασισμένο στὰ πολὺ καλὰ θαμμένα ἀρχεῖα τῆς Γκεστάπο, τὸ βιβλίο ἀναφέρει σχετικὰ μέ τοὺς Ἑβραίους καὶ τὰ ἐξῆς:

— Τὸ 1942, «εβραϊκὸς κομμουνιστικὸς πυρήνας ἔβαλε φωτιά στὴν ἀντισοβιετικὴ ἐκθεση τοῦ Βερολίνου».

— «Πολλοὶ Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ προσχώρησαν στοὺς συνωμότες μετὰ τὸ 1941, γιατί ἀτάθηκαν αὐτόπτες μαρτυρες τῆς σφαγῆς τῶν Οὐκρανῶν Ἑβραίων» (29 - 3 - 1980).

Μακεδονία: Σέ ἀρθρο τοῦ καθηγητοῦ Π.Κ. Ἑνεπεκίδη γιὰ τοὺς Τούρκους τῆς Θεσ/νίκης, τὸ 1875, μέ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Γερμανοῦ Λ. φὸν Ράγκε, «Οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἡ ἰσπανικὴ μοναρχία», τελειώνει ὡς ἐξῆς: «Στὴ Θεσσαλονικὴ ὁμως αὐτὴ πρὶν ἑκατὸ χρόνια δέν κατοικοῦσαν μόνο Ἕλληνες, Τούρκοι, Ἀρβανίτες καὶ ἄλλοι. Συμπροσδιόριζαν τὴν ἐξωτερικὴ εἰκόνα τῆς πόλης καὶ συγκατεῦθναν τὴν οικονομικὴ τῆς ζωῆς προπαντὸς τὰ εὐφῶ ἐκεῖνα τέκνα τοῦ Ἰσραήλ, ποὺ εἶχαν διώξει οἱ φανατικοὶ χριστιανοὶ τῆς Ἰσπανίας τῶν ἱεροεξεταστῶν ἤδη κατὰ τὸν 14ον αἰώνα. Στοὺς Ἑβραίους λοιπὸν τῆς Θεσσαλονίκης θὰ ἀφιερῶσαι ὁ φιλελεύθερος καὶ φιλάνθρωπος Γερμανὸς βουλευτὴς Καρλ Μπράουν τὰ προσεχῆ τοῦ ἀρθροῦ. Εἶναι μιά εἰρωνεὶα τῆς ιστορίας, ἀν σκεφθοῦμε πῶς οἱ ἴδιοι οἱ συμπατριῶτες τοῦ Μπράουν ἐπρόκειτο, κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰώνα, νὰ σβήσουν σχεδὸν ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς Θεσσαλονίκης τὸ φυλετικὸ ἐκεῖνο στοιχεῖο ποὺ εἶχε δεθεῖ θετικὰ μέ τὴν ιστορίαν τῆς πόλης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου» (30 - 3 - 1980).

Ἑθνικὴ Ἀνασυγκρότησις: Σέ ἀρθρο τοῦ τ. πρωθυπουργοῦ Στ. Στεφανόπουλου, μέ τίτλο «Ἡ πορεία τῆς ἱστορίας», ἀναφέρει στὰ συμπεράσματα ὅτι «στὴ ζωὴ τῶν κοινωνιῶν δέν ὑπάρχει ἀδιάκοπη ἀνοδικὴ πορεία οὔτε εὐθύγραμμη καὶ συνεχὴς πρόοδος, ὅπως πίστεψαν οἱ Ἰουδαῖοι, δέχτηκαν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Μαρξ — ἀλλὰ μάλλον μιά μορφὴ ἀνακυκλώσεως, ὅπως δίδαξαν οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες» (Φεβρουάριος 1980).

Ἀθηναϊκὸς Τύπος: Στὸ Νταχάου, Γύφτοι, πρῶν κρατούμενοι τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ναζιστικοῦ στρατοπέδου συγκέντρωσεως, ντυμένοι μέ τίς παλιές στολές τῶν κρατουμένων, γιόρτασαν τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, κρατώντας ἕνα πελώριο στεφάνι μέ λουλούδια καὶ διαμαρτυρόμενοι γιὰ τίς διακρίσεις ποὺ γίνονται σέ βάρος τους στὴ Δυτικὴ Γερμανία. Οἱ Γύφτοι ζήτησαν ἴσα δικαιώματα καὶ κατάργηση τῶν εἰς βάρος τους διακρίσεων. (5 - 4 - 1980).

Ἀπογευματινὴ: Μέ τίτλο «Τὸ Χριστὸ πρόδωσαν πολλοὶ κι ὄχι μόνο ὁ Ἰούδας» ὁ Σπ. Παγιατάκης, βασιζόμενος στὰ κείμενα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐξηγεῖ ὅτι: «Ὁ Ἰούδας ἦταν ὁ μοναδικὸς μαθητὴς ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὸ βασιλικὸ γένος τοῦ Δαυὶδ. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὅλοι περίμεναν ἕναν ἡγέτη γιὰ τὸ κράτος τῶν Ἰουδαίων».

Ὁ Ἰούδας, ἦταν καὶ ὁ μοναδικὸς ποὺ πίστευε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔπρεπε νὰ ἀρπάξει ἀποφασιστικὰ στὰ χέρια τὴν εὐκαιρίαν ποὺ τοῦ δινόταν καὶ νὰ ἡγηθεῖ μιᾶς ἐνοπλῆς ἐπανάστασεως γιὰ νὰ ἀπελευθερώσει τὸ λαὸ του ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ ζυγὸ. Πίστευε ὅτι, ἐφόσον ὁ κόσμος τὸν εἶχε ὑποδεχθεῖ μέ τέτοιο ἐνθουσιασμό κατὰ τὴν εἰσόδὸν του στὴν Ἱερουσαλὴμ, ἡ στιγμή ἦταν ἡ πιὸ κατάλληλῃ γιὰ κάτι τέτοιο. Ἡ προδοσία του, ἐπομένως, ἐνδέχεται νὰ ἦταν καὶ μιά προσπάθεια γιὰ νὰ ἐξαναγκαστεῖ τόσο ὁ Ἰησοῦς ὅσο καὶ ὁ λαὸς νὰ ἀντιδράσουν καὶ νὰ ξεσηκωθοῦν ἐνάντια στὸν κατακτητὴ. Ὁ Ἰησοῦς, ὁμως, ἀρνεῖται κάθε βία. Ὁ διάβολος τὸν δοκιμάζει — ὅπως γράφει ὁ Λουκάς — καὶ τοῦ προσφέρει τὴν πολιτικὴ ἐξουσία πᾶνν σέ ὁλόκληρὴ τὴν Ὑδρόγειο, ἀλλὰ αὐτὸς τὴν ἀρνεῖται» (5 - 4 - 1980).

Ἱστορία: Σχετικὰ μέ τὸ ἀρθρο «Ἀμφισβητοῦνται οἱ θάλαμοι ἀερίων» (Βλ. «ΧΡΟΝΙΚΑ», Ἀπρίλιος 1980) καὶ μέ ἐπιστολὴ ἀναγνώστου τῆς ὅτι δὴθεν ἡ ὑπαρξὶς θαλάμων ἀερίων ἀποτελεῖ ψεύδος, ὁ ἀναγνώστης τῆς Π. Παπαδόπουλος ἐγγραψε:

«Μέ μεγάλη προσοχή, ὅπως συμβαίνει μέ ὅλα τὰ δημοσιεύματα τοῦ περιοδικοῦ σας, διάβασα τὴν «ὑπὲρ τοῦ Φωριστῶν» ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μ. Μιχαλόπουλου, στὸ φύλλο σας τοῦ Ἰανουαρίου. Τὴ διάβασα, μάλιστα, τρεῖς φορές γιατί εἶπα μέσα μου: «Δέν μπορεῖ ἡ «Ἱστορία» νὰ διέθεσε δύο ὁλόκληρες σελίδες τῆς γιὰ νὰ δημοσιεύσει ὕβρεις, λοιπώρειες καὶ ὑπεράσπισι τῶν θηριωδιῶν καὶ ἐγκλημάτων τῶν Ναζί». Μπορεῖ οἱ σελίδες τοῦ «Διαλόγου» μέ τοὺς Ἀναγνώστες» νὰ εἶναι ἐλεύθερες, ἀλλὰ ἐπιτρέψτε μου νὰ νομίζω ὅτι δέν μπορεῖ νὰ διατίθεται χώρος σέ ἕνα σοβαρὸ περιοδικὸ γιὰ νὰ ὑπερασπίζονται νεοφασίστες, ὅπως φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ἐπιστολογράφος σας, τὰ ἐγκλήματα κατὰ ὁλοκλήρου τῆς Ἀνθρωπότητος»

των Ναζί. Όταν οι ίδιοι οι αρχηγοί των Ναζί, έπειδή ντρέπονται, προσπαθούν να δημιουργήσουν το μύθο ότι... δεν γνώριζαν όσα γίνονταν (Ακόμη ότι κι ο Χίτλερ δεν ήξερε ότι ο αριθμός των Έβραίων που έξοντώθηκαν έφτασε τα 6 εκατ., προσπαθούν να μς πουν γιατί — έπαναλαμβάνω — ντρέπονται!), είναι αδιανόητο να διατίθεται χώρος για να προβάλλονται νεοφασιστικές απόψεις» (Απρίλιος 1980).

Ήμέρα — Έθνικός Κήρυξ (Πατρών): Βάσει νέου νόμου στη Δ. Γερμανία θα έπανεξετασθούν 312 υποθέσεις ναζιστών έγκληματιών πολέμου, που μέχρι τώρα άδρανοούσαν (8 - 4 - 1980).

Ήμέρα (Πατρών): Σέ δημοσίευμά της για τόν Έβραίο ποιητή των Ίωαννίνων Γιοσέφ Έλιγιά, αναφέρεται και στη συν-οικία «Μεγάλη Ρούγα» των Ίωαννίνων, «που πριν από την χιτλερική λαίλαπα κατοικούνταν από 2.000 περίπου Ίσραηλι-τες και σήμερα δεν απέμειναν παρά μόνο 70» (9 - 4 - 1980).

Μακεδονία: Σέ άρθρο του Χρ. Χριστοδούλου για τή γερμανική εισβολή στην Έλλάδα, τό 1941, σημειώνεται: «Θά χρειαζόνταν τόμοι για νά άπαριθμηθούν οι θυσίες του πληθυσμού των άκριτικών περιοχών τής Μακεδονίας - Θράκης και τα μαρτυρία των Έβραίων...» (10 - 4 - 1980).

Τά καλά νέα: «Αντι - Σημιτικές τάσεις στη Γερμανία». Όπως γράφει: «Η προβολή του τηλεοπτικού δράματος «Όλο-καυτώμα», στη Δυτική Γερμανία δημιούργησε στόν κόσμο τή διάθεση νά μάθει περισσότερα για τά «κατορθώματα» των Ναζί, σύμφωνα μέ μία μελέτη, οι άποψεις τής όποιας μεταφέρονται έδώ. Η μελέτη, που έγινε από τό ύπουργείο Παιδείας τής Δυτ. Γερμανίας, έδειξε ότι οι νέοι ένδιαφέρονται πάρα πολύ νά μάθουν περισσότερα για τή χιτλερική περίοδο και τήν εξόντωση των Έβραίων από τους Ναζί. Τά έρωτηματολόγια που μπήκαν έκαναν επίσης γνωστό ένα αίσθημα διάχυτο στους ένήλικους Γερμανούς ότι άδικο είχαν θεωρηθεί ένοχοι για τίς άκρότητες του πολέμου.

Η τηλεοπτική αυτή προβολή ήταν ένα κύμα ηλεκτρικού σόκ που διαπέρασε τό έθνος, κατά τόν Τίλμαν Έρνστ, άρμόδιο του ύπουργείου Παιδείας τής Δυτ. Γερμανίας. Ο ίδιος είπε ότι αυτό βοήθησε τό Ύπουργείο στόν κύριο σκοπό του «νά μορφώσει το λαό γύρω από τόν Έθνοσσιαλισμό και νά δείξει τά άποτελέσματά του». Η Έρευνα έδειξε επίσης ότι «άντι - Σημιτικές τάσεις υπάρχουν ακόμη στο ένα τέταρτο του πληθυσμού», είπε ο κ. Έρνστ» (Φεβρουάριος 1980).

Ελευθερία (Λαρίσης): Μέ τήν εύκαιρία τής «Ήμέρας Μνήμης» σημειώνει: «Φόρος τιμής θά αποδοθεί σήμερα από τους Λαρισαίους Ίσραηλίτες και τούς άλλους συμπολίτες, πρós τούς άθώους εκείνους Έβραίους, που πριν 37 χρόνια έπεσαν θύματα τής ναζιστικής θηριωδίας. Ήταν εκείνοι οι Ίσραηλίτες, συμπολίτες που πιάστηκαν στα σπίτια τους από τούς χιτ-λερικούς και όδηγήθηκαν στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, όπου και θανατώθηκαν κατά τούς πρωτότυπους και τόσο γνώριμους σήμερα σέ όλους τρόπους, που εφαρμόζονταν στους μαρτυρικούς εκείνους τόπους, οι όποιοι φέρνουν τή τραγική και θανατωτική και τής βαρβαρότητας. Σήμερα οι Έβραίοι τής Λαρίσης είναι κάπως διάσκορπισμένοι εξαιτίας του μικρού αριθμού στόν όποιο περιορίστηκαν, στο δυτικό τμήμα τής πόλεως. Και στην παλιά έποχή στόν ίδιο τομέα διέ-μεναν, αλλά ήταν κάπως πιο συγκεντρωμένοι στους δρόμους Παλαιστίνης, Αριστέιδου, Θουκυδίδου, Παλαμίδου και γε-νικότερα στην περιοχή Έξι Δρόμων, που κάποτε λέγονταν και Έβραϊκά. Η σημερινή Ήμέρα Μνήμης θά δώσει τήν εύ-καιρία σέ όλους τούς παλιούς Λαρισαίους νά ξαναθυμηθούν τά τραγικά εκείνα θύματα, που τόσο άδικο έχασαν τή ζωή τους, και ακόμη νά τιμήσουν τή μνήμη τους κατά τήν εκδήλωση που θά γίνει τό άπόγευμα στη Συναγωγή» (15-4-1980).

Στήν ίδια έφημερίδα δημοσιεύτηκε ή άπόφαση του Άνωτάτου Γερμανικού Δικαστηρίου για τό Όλοκαυτώμα (16-4-1980) και ή τελετή για τήν επέτειο του Όλοκαυτώματος. Επίσης στόν **Ήμερήσιο Κήρυκα** (Λαρίσης) 16-4-1980.

Έρευνα (Τρικάλων): Γράφει: «Φόρος τιμής θά αποδοθεί σήμερα από τούς Τρικαλινούς Ίσραηλίτες και τούς άλλους συμ-πολίτες μας πρós τούς άθώους εκείνους έβραίους που πριν από 37 χρόνια έπεσαν θύματα των ναζιστικών στρατευμά-των». Ήταν εκείνοι, τά 6.000.000 άνθρωποι που πιάστηκαν στα σπίτια τους και όδηγήθηκαν στα στρατόπεδα συγκεν-τρώσεως και θανατώθηκαν κατά τούς πρωτότυπους και γνώριμους σήμερα σέ όλους τρόπους, που φέρνουν τή σφραγι-δα τής άπάνθρωπις και τής βαρβαρότητας, χωρίς νά έχουν διαπράξει κανένα έγκλημα, αλλά μόνο και μόνο γιατί δεν άρε-σαν στόν Χίτλερ, έπειδή ήταν Έβραίοι. Η σημερινή Ήμέρα Μνήμης θά δώσει τήν εύκαιρία σέ όλους τούς παλιούς νά ξαναθυμηθούν τά τραγικά εκείνα θύματα που ανάμεσά τους συγκαταλέγονται και πολλοί Τρικαλινοί Ίσραηλίτες, που τό-σο άδικο έχασαν τή ζωή τους» (20 - 4 - 1989).

Θεσσαλία (Βόλου): Μέ έπιστολή του ό άναγνώστης κ. Χρ. Αργυράκης αναφέρεται στο μνημόσυνο που έγινε στην Ίερά Συναγωγή, τήν περασμένη Δευτέρα, για τά έξη έκατομμύρια Ίσραηλιτών, που έξοντώθηκαν από τούς χιτλερικούς και το-νίζει ότι κατά τήν κατοχή άρκετοί βολιώτες, μεταξύ των όποιων και ή οικογένειά του, έκρυψαν στα σπίτια τους, μέ κίνδυ-νο τής ζωής τους, έβραίους τούς όποιους έγλύτωσαν από τά νύχια των ναζιστών. (19 - 4 - 1980)

Νέοι Άνθρωποι: Άρθρο του κ. Χρ. Μαρκογιάννη, μέ τίτλο «Παράδειγμα διά τήν Έλλάδα ή πολιτική του Ίσραήλ», κατα-λήγει ως έξής: «Ούτω, μόνον δύνανται νά έλπίζουν οι Ίσραηλινοί, ότι θά διαφύγουν τούς κινδύνους διά τό έθνος των, τούς έπικρεμαμένους κατ' αύτών έκ των πολυαριθμυν έχθρων των. Ούτω μόνον, δύνανται νά έλπίσουν, ότι θά περισωθί και ή Δύσις εις τήν Μέσην Άνατολήν, δηλαδή φροντίζουν ρεαλιστικώς, οι Ίσραηλινοί, και διά τήν Δύσιν και δή διά τούς Άμερικανούς. Και τούς καταναγκάζουν ν' άντιληφθούν τό συμφέρον των. Τυχχάνει έπικίνδυνος ή πολιτική των. Άλλ' εί-ναι ρεαλιστική. Αυτόι, θά έλεγε τις, δηλαδή οι Ίσραηλίται, είναι οι μόνοι άπομείναντες, τήν στιγμήν αύτήν, γνήσιοι Δυτικοί πολεμισταί. Αυτό είναι Έθνος, τό Έθνος του Ίσραήλ. Ούτω πράττουν τά έθνη, όταν κινδυνεύουν και είναι έθνη τού όνώ-ματος άξια. Αύτή είναι ρεαλιστική πολιτική. Κύρια στοιχεία της είναι ο ρεαλισμός και ή άδυσώπητος άποφασιστικότητα. Τοιαύτα τινά χρειάζονται εις τήν Άμερικήν. Παρόμοιοι καταναγκασμοί χρειάζονται εις τήν Άμερικήν. Άς παραδειγματι-σθή ή χειρότερον και τού Ίσραήλ κινδυνεύουσα (έκ του δολοφόνου Τούρκουμέν, τής Άμερικανικής άσυνεπείας δέ) Έλ-λάς!!!» (12 - 4 - 1980)

ΓΙΑΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΒΡΑΙΟΣ

≡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5

Ἰσραὴλ θέτει τὸν Ἄνθρωπο καὶ τὴν Ἐνότητά του.

★Εἶμαι Ἑβραῖος ἐπειδὴ, πάνω ἀπὸ τὸν Ἄνθρωπο, τὴν εἰκόνα τῆς Θεῆς Ἐνότητος, ὁ Ἰσραὴλ θέτει τὴν ἴδια τὴ Θεῖα Ἐνότητα καὶ τὴν Θεϊκότητα τῆς.

Μερικὲς φορές, παιδί μου, ὅταν περιφέρομαι σὲ κάποιο μουσεῖο καὶ στέκομαι μπροστὰ ἀπὸ τὶς εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα, τὰ ἐπιπλά καὶ τὶς πανοπλίες, τὰ περικτενὰ ἀγγεῖα, τὰ κρύσταλλα, τὰ μωσαϊκά, τὶς ἐνδυμασίες καὶ τὰ στολίδια, τὰ νομίσματα καὶ τὰ κοσμήματα, πού βρίσκονται ἐκεῖ συναθροισμένα ἀπὸ κάθε τόπο καὶ κάθε γενιά, κρεμασμένα ἀπὸ τοὺς τοίχους ἢ πάνω σὲ πλίνθους, ἀραδιαμένα πίσω ἀπὸ τὰ κικλιδῶματα γιὰ νὰ ταξινομηθοῦν, νὰ ἀριθμηθοῦν καὶ νὰ τοποθετηθοῦν μέσα στὶς γυάλινες προθήκες, σκέπτομαι πῶς κάποιοι ἀπὸ τοὺς προγόνους μου μπορεῖ νὰ εἶδε, νὰ ἀκούμῃσῃ, νὰ περιεργάσθῃ ἢ νὰ θαύμασῃ κάποιο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκθέματα, στὸν ἴδιο ἐκεῖνο ὥρου δ-που κατασκευάστηκε καὶ κατὰ τὸν χρόνον πού κατασκευάζετο πρὸς χρῆσιν, γιὰ τὸν πόνο ἢ τὴν χαρὰ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦτῃ ἡ πύλη μέ τα γκριζὰ καρ-
...ἀνάμεσα στὶς δύο λεῖκες, μέσα τὴν ἐπιχρυσωμένη κορνίζα, εἶναι ἡ συναγωγὴ τῆς Γενεύης, ὅπου συνή-
...θιζε ὁ πατέρας μου νὰ προσεύχε-
...ται. Κοίταξε, πάλι, τοῦτῃ τὴ γέφυρα ἀπὸ τὸ Ρῆνο ποταμό: ὁ παππούς διέσχισε τὸ Ρῆνο στὸ Huninger. Καὶ ὁ δίκός του ὁ παππούς πού ἐξῆσε; Ἴσως, ὅταν ὄνειροπολοῦσε, ὑπελό-
...γιζε τοὺς μυστικούς ἀριθμούς τῆς Καρπαλά (4) νὰ εἶδε, μέσα ἀπὸ τὸ ἥσυχο παράθυρό του, τοῦτο τὸ ἔλ-
...κυθρο πάνω στὰ χιόνια τῆς Γερμα-
...νίας ἢ τῆς Πολωνίας; Καὶ ὁ παππούς τοῦ παπποῦ τοῦ παπποῦ του; Ἴσως, νὰ ἦταν αὐτὸς ὁ σαράφης σὲ τοῦτο τὸ γκέτιο τοῦ Ἀμστερδαμ, πού ζω-
...γράφησε ὁ Rembrandt.

Κάποιοι ἀπὸ τοὺς προγόνους μου μπορεῖ νὰ ἦπαι ἀπὸ τοῦτο τὸ κρασοκύπελλο, ἐπιστρέφοντας σπι-
...τὶ ἀπὸ τὸ μάθημα μέ τὸν διδάσκαλό του, τὸν Rassi, ⁽⁵⁾ στὴν σχολὴ τῆς

Troyers στὴν Champagne· ἓνας ἀπὸ τοὺς προγόνους μου μπορεῖ νὰ κά-
...θισε σὲ τοῦτῃ τὴν μαρμαρόγλυπτη πολυθρόνα ἐνὸς θά μετροῦσε τὸ σφυγμὸ κάποιου σουλτάνου· κά-
...ποιος ἀπὸ τοὺς προγόνους μου μπορεῖ νὰ ὀδηγήθηκε στὸ Auto-da-
...fe (6) ἀπὸ ἓναν καλόγηρο πού κουβαλοῦσε τοῦτον τὸν σταυρὸ τῆς Καστίλης· κάποιος ἀπὸ τοὺς προγό-
...νους μου ἴσως εἶδε τὰ παιδιὰ του νὰ ποδοπατοῦνται ἀπὸ τὸ ἄλογο τοῦ Σταυροφόρου πού ἔφερε τοῦτῃ τὴν πανοπλία.

Αὐτὰ τὰ φτερά μαλλίων θά τὰ ἀ-
...φαίρεσε κάποιος ἄλλος ἀπὸ ἓναν ἀ-
...γορικό τῆς Ἀμερικής; Αὐτὰ τὰ Ἀφρικάνικα ἐλεφαντοκόκκαλα, αὐ-
...τὰ τὰ Κινέζικα μεταξωτὰ τὰ ἀγόρα-
...σε κάποιος ἄλλος στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο γιὰ νὰ τὰ μεταπω-
...λήσῃ στὶς ἀκτές τοῦ Γαγγῆ ἢ στὶς Βενετικές λιμνοθάλασσες;

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς θά ὀδήγησε τοῦτο τὸ φλεγόμενο ἄρτρον διὰ μέ-
...σου τῆς πεδιάδος τοῦ Σαρὸν· ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς θά ἐπισκέφθηκε τὸν Ναὸ γιὰ νὰ προσφέρει, μέσα σὲ πλεχτὰ καλάθια, τὴ δεκάτη τῶν σύ-
...κων.

Ὅταν τοῦτος ὁ μαρμάρινος Τίτο ἦταν ἀπὸ σάρκα, κάποιος ἀπὸ τοὺς προγόνους μου σύρθηκε αἰμόφυρ-
...τος ἀπὸ τὶς ρόδες τοῦ ἄρματος του, σὲ μιά Ρωμαϊκὴ παρέλαση· κάτω ἀ-
...πὸ τὰ πόδια αὐτοῦ τοῦ γενειοφό-
...ρου ἀνδρὰ μέ τὴν κροσσάτη ρόμπα, κάποιος ἀπὸ τοὺς προγόνους μου ὁ σφράνθηκε τὴν ἄμμο τῆς Βαβυλώ-
...νας· μπροστὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πορ-
...φυρένιο Φαραῶ ἓνας ἀπὸ τοὺς προγόνους μου ὑποκλίθηκε, προ-
...τοῦ δέσει τὸν ζωστήρα του καὶ πά-
...ρει τὴν ράβδο του γιὰ νὰ ἀκολουθή-
...σει τὸν Μωϋσῆ διὰ μέσου τῆς Ἐρυ-
...θρᾶς θαλάσσης· τοῦτο τὸ Σουμε-
...ριακὸ εἶδωλο, μέ τὰ σφαιρικά μάτια καὶ τὰ γωνιώδη σαγόνια, μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο ἐκεῖνο εἶδωλο πού θρυμμάτισε ὁ Ἀβραάμ προτοῦ ἀνα-
...χωρήσῃ ἀπὸ τὸν πατρικὸ του οἶκο στὴν Χαλδαία γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πρόκληση τοῦ ἄρατου θεοῦ του.

Καὶ λέγω στὸν ἑαυτο μου: Ἀπο τοῦτο τὸν μακρινὸ πατέρα μέχρι τὸν δικό μου πατέρα, ὅλοι αὐτοὶ οἱ πατεράδες μεταβίβασαν σὲ μένα μιὰν ἀλήθεια πού ἔρρεε μέσα στὶς φλέβες τους, πού ρεεῖ μέσα στὶς φλέβες μου· καὶ δὲν θά τὴν μεταβί-
...βάσω ἐγὼ μέ τὸ αἷμα μου σὲ ἐκεί-
...νους πού εἶναι ἐκ τοῦ αἱματός μου;

Θά τὴν παραλάβεις ἀπὸ ἐμένα, παιδί μου; Θά τὴν μεταβιβάσεις πα-
...ρατέρα; Ἴσως, ἐπιθυμήσεις νὰ τὴν

ἀπαρνηθεῖς. Ἐάν συμβεῖ αὐτό, ὅς εἶναι γιὰ μιά μεγαλύτερη ἀλήθεια, ἂν ὑπάρχει τέτοια. Δὲν θά σὲ κατη-
...γορήσω. Θά εἶναι οἰκο μου σφάλμα· ἐγὼ θά ἔχω ἀποτυχεῖ νὰ τὴν μετα-
...βιβάσω παραπέρα, ὅπως τὴν παρ-
...λαβα.

Εἶτε, ὅμως, τὴν ἐγκαταλείψεις εἴ-
...τε τὴν ἀκολουθήσεις, ὁ Ἰσραὴλ θά συνεχίσει νὰ πορεύεται μέχρι τὸ τέ-
...λος τῶν ἡμερῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ:

- 1) Ὅρα Δευτερονόμιον 6-49. Αὐτὸ τὸ κείμενο ἀποτελεῖ τὴν α' παράγραφο τῆς προσευχῆς τοῦ Σεμά.
- 2) Ὑποαινίσταται τὴν ὑπόθεσιν Ντρεῦ-
...φους.
- 3) 15 - 17 Αὐγούστου, 1899.
- 4) Ἰουδαϊκὴ μυστικιστικὴ διδασκαλία.
- 5) Περιφημος Γάλλος Ταλμουδιστής, 1040 - 1105. Τὰ σχολία του ἐπὶ τῆς Βίβλου καὶ τοῦ Ταλμούδ παραμένουν κλασσικά.
- 6) Πορτογαλικὸς ὄρος πού κυριολεκτικὰ σημαίνει «Πράξεις Πιστεως». Εἶναι ἡ τελετὴ τῆς δια πυρὸς θανατώσεως τῶν «αἱρετικῶν» Ἑβραίων ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἐξέταση.

ΜΙΑ ... ΠΕΡΙΕΡΓΗ ἈΠΩΣΗ

≡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 16

λεσε τὴ ρίζα καὶ τὴ βασικὴ αἰτία τῆς ἐξοντώσεως τῶν Ἑβραίων στους φουρνούς καὶ τοὺς θαλάμους ἑβ-
...ριων τῶν γερμανικῶν στρατοπέ-
...δων;

Τὸ πρόβλημα πού θά ἔπρεπε, ἴ-
...σως, νὰ σὰς ἀπασχολήσῃ, στὴ Θεο-
...λογικὴ σας ἐρευνα, δὲν εἶναι μόνον τὸ «γιατί οἱ Ἑβραῖοι ὑπέστησαν αὐ-
...τὰ πού ὑπέστησαν», ἀλλὰ κι ἂν ὁ Θεός, ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀ-
...δελφότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, δύναται νὰ ἀνεχθῇ τὴ χρησιμοποίη-
...σι τέτοιων ἀπάνθρωπων μέσων ἀ-
...πὸ τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὸ συνάν-
...θρωπο;

Καὶ ἐάν γιὰ τοὺς Ἑβραίους, κατὰ τὴ δική σας ἀπλοϊκὴ ἀποψι, αὐτὴ εἴ-
...ναι ἡ τιμωρία γιὰ τὴ «εἰσαυτῶσαν τὸν ἀληθινὸ Μεσσία τους», ποῖός ὁ λόγος νὰ ὑποστοῦν τὰ ἴδια ἀκριβῶς βασανιστήρια καὶ ἐκατομμύρια Χρι-
...στιανοὶ ἀπὸ διάφορες χώρες κι ἀπὸ ὁμογενεῖς φυλές;

Γιὰ πτεῦμε ὅτι ὅταν εἶναι κανεῖς Θεολόγος (πράγμα πού πάνω ἀπ' ὅλα προσ-
...οθέτει ψυχικὴ ἀνωτερό-
...τητα, ἀγάπη καὶ κατανόησι) δὲν μπορεῖ νὰ ξεκινᾷ μόνο μέ μῖσος γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἓνα θέμα. Χρειά-
...ζεται λογικὴ (ἂν ὄχι ἀγάπη)».

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)